A testnevelés tanítása

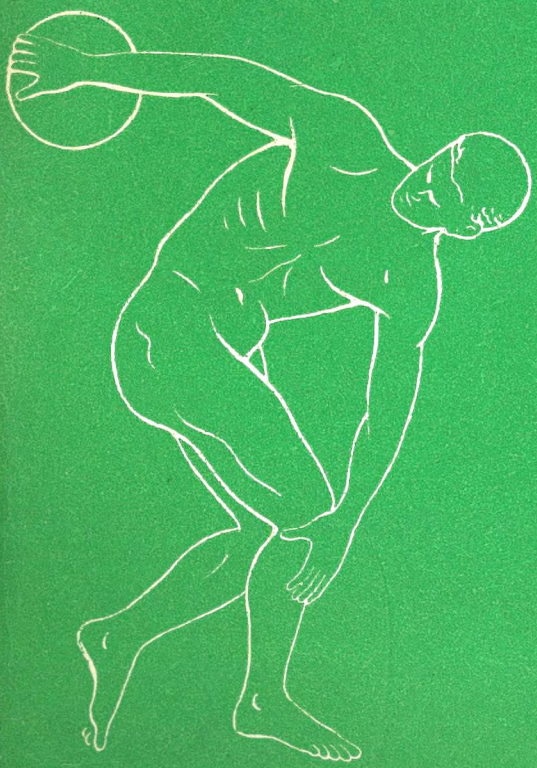

A MŰVELŐDÉSÜGYI
MINISZTÉRIUM
MÓDSZERTANI
FOLYÓIRATA
I. ÉVFOLYAM
1965.

2.

Kozák Lajos felvétele

A testnevelés tanítása

Szerkesztő
Burka Endre

Szerkesztő bizottság
Bellay Lászlóné
dr. Kálmánchey Zoltán
Nyíri János
Paku Ernő
Raffel Zoltán
Sós István
dr. Székely Gabriella
Szuh Csaba

E számunk munkatársai: Dr. Bánfalvi József igazgató, Szeged, *Gárdos Magda* TF docens, Budapest, *Jámbor Gyula* igazgató, Budapest, *Kun László* TF adjunktus, Budapest, *Nyíri János* MM főelőadó, Budapest, *Raffel Zoltán* szakfelügyelő, Budapest, *Tarnawa Ferdinánd* TF adjunktus, Budapest, *Varga Sándor* vezető szakfelügyelő, Budapest.

TARTALOM

Kun László: Népi demokráciánk testkultúrájának 20 éves fejlődése 33
Gárdos Magda: Az iskolai gyógytestnevelés két évtizede 43
Raffel Zoltán: Csapatsportjátékok a középiskolában (II) 45
Dr. Bánfalvi József: Hogyan segítheti a testi nevelés célkitűzéseit a tanulók szakmai előképzése? (II.) 51
Varga Sándor: A középfokú iskolák sportköri tevékenységéről 55
Tarnawa Ferdinánd: Szabályváltozások a röplabdázásban 57

TÁJÉKOZTATÓ

Szakfelügyelők beszámolója Debrecenben (Nyíri János) 61
Megalakult szakszervezetünk Testnevelési Tagozata (Jámbor Gyula) 64

Megjelenik évente hatszor

Szerkesztőség: Budapest, VII., Gorkij fasor 17—21. OPI Testnevelési Tanszék. — Telefon: 228—203, 228—238, 228—609, 108 mellék. — Kiadja a Tankönyvkiadó, Budapest, V., Szalai u. 10—14. — A kiadásért felelős: Vágvölgyi Tibor igazgató. — Terjeszti a Magyar Posta. — Előfizethető a Posta Központi Hírlapirodánál (Budapest, V., József nádor tér 1.) és bármely postahivatalnál. Előfizetési díj egy évre 14,40 Ft. — Csekkszámlaszám: egyéni: 61.256, közületi: 61.066 (vagy átutalás az MNB 8. sz. folyószámlájára).

65.7142 Egyetemi Nyomda, Budapest.

KUN LÁSZLÓ

Népi demokráciánk testkultúrájának 20 éves fejlődése

Egyszer a hazai testkultúra történeti szakirodalmában is le kellene szűrni azt a tanulságot, hogy a testnevelési és sporttevékenység nemcsak annak következtében válik eredményesebbé, hogy átveszi vagy elveti az előző korok örökségét és a külországok tapasztalatait, hanem elsősorban azáltal, hogy mennyiben fordul szembe a múltbeli örökség visszahúzó elemeivel, és az előre mutatókat hogyan tudja magasabb fokon újjáteremteni. Másrészt képes-e az átvett külső tapasztalatokat maradéktalanul a magyarországi társadalmi igények szolgálatába állítani.

Komolyan meg kellene vizsgálni, hogy az az időszak, amely alatt generációnk a szocialista testkultúra megteremtésén fáradozott, csak múltba néző volt-e vagy csak mában élő, vagy a jövőért is tett valamit, ami még következményeiben közvetlenül nem is látható.

Ebből a szempontból kíséreljük meg áttekinteni hazánk testkultúrájának két évtizedes fejlődését. Mellőzve a sportsztorik áltörténetiségét és szólamszerűségét, megpróbáljuk megvizsgálni a mai magyar testkultúra belső átalakulásának folyamatát. Elsősorban a döntően meghatározó gazdasági és társadalmi fejlődéssel összefüggésben a hazai testnevelés és sport kibontakozását, a külföldi országok testkultúrájával való sajátos kölcsönhatását. Tekintsük át testkultúránk társadalmi szerepének helyesen felismert, de időnként eltorzuló gyakorlatát, a művelődéspolitika, a kulturális légkör, a sporton kívüli közvélemény és a sportéleten belüli áramlatok megnyilatkozásait. Végső fokon azt nézzük meg tehát, hogy a hazai testkultúra hogyan illeszkedett bele abba a nagy történelmi folyamatba, amely az elmúlt két évtized alatt a magyar nép életét formálta.

A testnevelési és sportmozgalom újjászületése

A felszabadulás megnyitotta az utat a testkultúra forradalmi átalakulása előtt. A kibontakozás irányát, módját és lehetőségét azonban számos tényező befolyásolta: az újjáépítés üteme, a létesítmény és szakember hiánya, a testkultúráról vallott nézetek torzultsága és eszmei zűrzavara, nem beszélve a politikai harcról.

1944 őszétől a nyugatra húzódó frontvonal mögött az életet be kellett állítani a rendes kerékvágásba. S ennek legbiztatóbb jele az volt, hogy az emberek újból társasági életet kezdtek élni, az újjáépítés gondjai mellett megjelent a sport játékot, szórakozást hozó öröme.

A testkultúra feltámasztása nem ment könnyen. A háború nemcsak a lakóházakat és gyárakat tette tönkre, hanem magát a „játszó embert" és annak eszközeit: a pályákat, tornatermeket, sportfelszereléseket is. Nem hiányoztak a kishitűek sem, akik a *hogyan* kérdését vetették fel, és arra hivatkoztak, hogy a nyugatra távozott „legjobb szakemberek" nélkül úgysem lehet semmit sem kezdeni. Ugyanakkor megmozdult a szakemberek másik csoportja is, akik előtt a magyar testkultúra jövőjének halvány körvonalai kezdtek kibontakozni.

A Szegedi Népakarat 1944. október 20-i számában „Az új világ sportja" címen jelentkezett az első mozgosító cikk, amit a Debreceni Néplap, a szentesi Magyar Alföld, a pécsi Új Dunántúl és más lapok felhívásai követtek. Néhány hét múlva a szegedi Tanárképző Főiskolán, a tiszántúli és délalföldi iskolákban, ahol valami tartalék tüzelőféle akadt, megindult a tornatermi munka. Ablakjavítás, belövés-vakolás és a megmaradt szerek számbavétele mellett itt-ott már megkezdődött az effektív „tornászás" is.

A sportágak közül a teremsportok támadtak fel először: elsősorban a birkózás, ökölvívás és az asztalitenisz. Az előbbi kettő azért, mert hagyományosan összefonódott a munkásmozgalommal, az utóbbi pedig a MADISZ klubok fiataljainak volt kedvelt szórakozása. 1944. novemberében Békéscsabán, Makón, Szegeden, Szentesen, Hódmezővásárhelyen, Cegléden, Kecskeméten és Pécsett éledni kezdett a sport.

Az első edzések és mérkőzések jó része a nemzetköziség jegyében zajlott le. A vajdasági jugoszláv katona válogatott 4 : 2 arányban diadalmaskodott az I. félidőben még jobban játszó pécsiek ellen. Szegeden, Cegléden és Békéscsabán a szovjet, Debrecenben pedig a román katonai együttessel voltak az első mérkőzések. 1945. január elején a Szegedi MTE, majd ezt követően a DVSC és a DMTE rendezett nagysikerű tornabemutatóval egybekötött birkózóversenyt. Végül a felszabadult Budapest első sporteseményét, a kézilabda villámtornát a MADISZ rendezte tíz csapat részvételével 1945. február 25-én.

Az 1945—48-as években a testnevelési és sportmozgalomban a problémák összefonódtak a politikai élet országos gondjaival. Le kellett küzdeni a fasizmus maradványait, begyógyítani a háború ütötte sebeket és károkat, megteremteni a tömegek önkéntes alapon felépülő sportmozgalmát, és demokratikus szellemben átalakítani a versenysportot.

A régi és új harcának menete itt is nagyjából a gazdasági és politikai osztályfrontok erőviszonyának megfelelően alakult. A Magyar Kommunista Párt a koalíciós pártok progresszív elemeire, a MADISZ-ra, a SZIT-re, a szakszervezeti sportaktívákra, továbbá a magyar sport feltámasztásáért küzdő pártonkívüli sportolókra támaszkodva szorgalmazta a testkultúra rendbehozatalát és átalakítását. Ide tartozott a sportlétesítmények helyreállítása, az álamatőrizmus megszüntetése, az egyes sportágak exkluzív jellegének felszámolása és a baráti sportkapcsolatok kiépítése a külföldi országokkal. A párt kezdeményezésére jött létre a Nemzeti Sportbizottság, amelyben koalíciós alapon képviseltette magát az MKP, az SZDP, az FKP, a SZOT és a MADISZ. Irányítása alatt megjelent a Népsport, feloszlatták a fasiszta sportszervezeteket. Segítették a Horthy-rendszer által üldözött vagy megszüntetett baloldali jellegű sportegyesületek újjáéledését. Hajós Alfréd vezetésével újjáalakult a Magyar Olimpiai Bizottság is.

Ezzel párhuzamosan — éppen a nyugatra menekült volt jobboldali vezetők távollétében — bizonyos balratolódási hullám indult meg a szövetségek és az egyesületek keretein belül is. A szövetségek demokratikus szellemben alakultak újjá, amit tükröztek programmódosításaik is. Természetesen ez a folyamat csak az előző évekhez mérten volt jelentős, s mint ez utóbb kiderült, a legtöbb helyen alig volt több a fasizmusnak a politikamentes sport talajáról történő elutasításánál.

Pártharcok a testnevelés és a sport területén

A különféle pártokban meghúzódó jobboldali erőknek nem tetszett a testkultúra ilyen irányú fejlődése. A feléledő magyar sportéletben is éreztette hatását a gazdaság, a politika és az ideológia területén kibontakozott osztályharc. A fő tét a sportélet kulcspozícióinak megszerzése volt, ennek megfelelően a harc súlypontja elsősorban a szervezeti kérdéseket érintette. A sportmozgalom demokratikus erőinek összefogását átmenetileg új veszély is fenyegette: a pártjellegű sportközpontok megjelenése. Először a szociáldemokrata párt jobbszárnya a „Barátság" sportegyesületeket, majd 1945. márciusában ezek sportközpontját is létrehozta. Káros kezdeményezésüket követték a kisgazdák a „Kinizsi" és a parasztpártiak a „Kossuth" sportcsoportosulások megalakításával. A pártjellegű sportegyesületek száma néhány hónap alatt 800 fölé emelkedett (310 Barátság, 305 Kinizsi, 198 Kossuth). A pártjellegű sportegyesületi tagság az illető párthoz való tartozást fejezte ki, ami elsősorban a pártonkívüli sportolókat érintette hátrányosan. Az MKP ellenezte a testnevelési és sportmozgalom szétdarabolását, és ő maga nem hozott létre sportközpontot. A többi párt fenti politikája következtében azonban a MADISZ sporttevékenysége akarva-akaratlanul is ilyen jelleget kapott. Ugyancsak zavarta

a helyzetet az is, hogy a régi munkássportolók egy része ragaszkodott a régi munkás sportmozgalmi keretekhez és létrehozta a Munkás Sport Központot.

A pártharcok árnyékában az 1945-ös választások látszat erőviszonyain felbátorodott jobboldali elemek aktivitása is megnőtt. A labdarúgó-mérkőzéseken a tömegizgalmat felhasználva, egymás után rendezték a fasiszta jellegű tüntetéseket. De még ennél is veszélyesebb volt az, hogy a két munkáspárt versengését, és a demokratikus erők megosztottságát felhasználva a reakció is szerephez jutott. Képviselői belépve a különböző pártokba, a demokrácia „legigazibb képviselői"-ként jelentkeztek, többek között kézbe kaparintották a gróf Teleki Géza vezetése alatt álló VKM IX. ügyosztályát, és ezen keresztül a testnevelés és sport területét a maguk mentsvárává akarták alakítani. Ez a csoport pl. kétségbe vonta az NSB létjogosultságát és keresztezte annak intézkedéseit. Budapest kisgazda polgármestere pedig 50%-os vigalmi adót vetett ki a sportrendezvényekre, amivel elsősorban az újonnan alakult munkás sportegyesületeket ítélte volna halálra.

A kommunista párt — miután nem tudta megakadályozni a munkás sportolók szétválasztását és az MSK létrehozását — kiépítette pozícióit e szervezeteken belül is. Összefogva az itt dolgozó baloldali szociáldemokratákkal e szervezetet a demokratikus jellegű tömegsportmozgalom szolgálatába állították. Az MSK-n és az NSB-n keresztül megrendezték a mezítlábas bajnokságokat, a felszabadulási váltófutást, a május 1-i és augusztus 20-i sportnapokat, a Szabadság Kupát, amelyekben a dolgozók tízezrei vettek részt. A népi bajnokságok során egy új sportág kapott szárnyra: a röplabda. A helyreállított pályákon országszerte megindultak a bajnoki mérkőzések. Megkezdődtek a nemzetközi mérkőzések is, elsősorban Ausztriával, Romániával és a Szovjetunióval.

Az iskolai testnevelés demokratizálásának kérdései

Demokratikus fejlődésünk első szakaszában az iskolai testnevelést hasonló tényezők befolyásolták, mint az egész testkultúrát, részben azzal a különbséggel, hogy itt még jobban érvényesült a VKM IX. ügyosztályának haladást gátló politikája, részben azzal, hogy e terület sokkal inkább függvénye volt az iskola- és művelődéspolitikának.

Röviddel a felszabadulás után — 1945 augusztusában — hozta létre a demokratizálódás útjára lépő Magyarország egyik legjelentősebb köznevelési vívmányát, a 8 osztályos általános iskolát. Majd ezt követően, 1948-ban az iskolák államosítása után az 1 tanítóval működő felekezeti iskolák helyébe a több tanerővel dolgozó osztott iskolák léptek. Ez tette lehetővé, hogy az 1946-ban bevezetett kötelező általános iskolai testnevelés a megvalósulás stádiumába lépjen. Felismerték, hogy a gimnáziumok és a reáliskolák kis létszámú elit iskolák, amelyeket új rendszerű tömegintézmények hálózatává kell fejlesz-

teni. Így az ifjúság nagyobb tömegének adott testnevelési foglalkoztatást is.

Az iskolai testnevelés vonatkozásában meginduló útkeresést a tantervek tükrözik. Az 1946-os tanterv volt az első kezdeményezés. Kiszórta azokat a katonai, háztartási stb. gyakorlatoknak nevezett sallangokat, amelyeket „az életre való felkészítés" ürügyén a Horthy-korszakban a tornaóra anyagához mellékeltek. Szakítani igyekezett a Kmetykó-féle koncepcióval is. A kallokagathia általános emberi jellemvonásai jegyében előtérbe lépett a gyakorlatiasság, a torna, atlétika, játék és az országszerte kibontakozó műkedvelő színjátszó mozgalom, valamint a Győrfy-kollégisták hatására a népitánc. Ugyanakkor bekerült a tantervbe a szabad beszélgetés elméleti anyaga is, amely a demokratikus nevelést volt hivatva elősegíteni. De mivel nem volt kötött tantervi meghatározása és kialakult speciális testkulturális irodalma, nem mindenütt tudták jól felhasználni politikai nevelésre. (Egyébként óriási jelentősége volt a testkultúra elméleti megszerettetésében azokban a téli időszakokban, amikor a tornatermek jó része a háborús pusztítás vagy tüzelőanyag-hiány miatt használhatatlan volt.) Ezenkívül a tanterv ezzel jól illeszkedett a mezítlábas bajnokságok, a fejelő versenyek és más demonstrációk rendszeréhez.

A fordulat évének előkészítése a testkultúra frontján

1947 elején az országos politikai erőviszonyoknak megfelelően a szocialista erők oldalára kezdett billenni a mérleg. A hatalmas sporttömegakciók és demonstrációk rendezése mellett a kommunisták a sportmozgalom demokratikus erőinek megosztottságát is fel akarták számolni. Szívós agitációval megmagyarázták, hogy a kapitalista osztályharc formáihoz szabott munkás sportközpontok — akkor, amidőn a proletariátus már a hatalom részese — nem közelítik a sportot a tömegek felé, hanem elszigetelik azt. Hosszas viták eredményeként még a pártegyesülést megelőzően az SZDP vezetősége a baloldal nyomására feloszlatta az MSK-t és a Barátság Sportközpontot. Az MKP és az SZDP közös sportbizottságot hozott létre, amely a sportmozgalomban a munkásegységet jelképezte. Megkezdődhetett a szakszervezeti sportmozgalom alapjainak lerakása is. Ezt követően a többi párt sportközpontjai sem tarthatták fenn tovább magukat, a vezetés egységesen az NSB kezébe összpontosult. Ezzel egyidőben az 1947-es őszi választások után a párt nyilvánosságra hozta sportprogramját. Ebben a magyar sportélet továbbfejlesztésére az alábbi irányelveket jelölte meg: 1. a tömegsport megszervezését, 2. a minőségi sport kifejlesztését, 3. a sportoktatás és nevelés munkájának kiszélesítését, 4. a sportegészségügy átszervezését, 5. a magyar sport népi vezető szerveinek megerősítését, 6. a nemzetközi sportkapcsolatok kiépítését, elsősorban a Szovjetunióval és a környező népi demokratikus országokkal. A párt sportprogramját kisebb változtatásokkal és kiegészítésekkel magukévá tették a koalíciós pártok is, s ezzel lényegében kialakult az a platform, amelyen a demokratikus magyar sportélet egysége létrejöhetett.

A szocialista testkultúra alapjainak lerakása

A népi demokratikus testkultúráért folytatott harc szakasza a fordulat évével, pontosabban az 1948. március 5-i 3190—1948 sz. kormányrendelettel zárult. Az új testkultúra alapjainak lerakásához, az eddigi eredmények rögzítésére és továbbfejlesztésére nem voltak megfelelőek a korábbi félig állami, félig társadalmi keretek. A testkultúra egészének tartalmi átalakításához a szükséges erőket akkor csak állami anyagi erőforrásokkal és jogkörrel rendelkező szerv tudta összefogni. E feladatkör megoldására jött létre — az NSB és a IX. ügyosztály helyébe — az Országos Sporthivatal.

Az első hároméves terv eredményei a sport területén

Az OSH működése egybeesik az első hároméves terv időszakával. Tevékenységének legfontosabb állomásait az 1948-as olimpiai részvétel, az MHK és LMHK jelvényszerző mozgalom, a MADISZ, majd a SZIT, EPOSZ, MEFESZ és a Diákszövetség tömegsportakciói, a népi bajnokságok, az 1948-as ifjúsági tömegtorna demonstrációi és az 1949-es budapesti főiskolai világbajnokság sikerei jelentik.

Az 1949-ben bevezetett Munkára Harcra Kész testnevelési mozgalom a viszonylag kis létszámú, polgári eredetű egyesületekre támaszkodó magyar sportéletben átmenetileg óriási pezsgést hozott. (1949-ben közel 250 ezren tették le a próbát!) Nemcsak áttörte a sportszervezés hagyományos kereteit, hanem hatására az ország legtávolabbi részeit is beleértve, új sportegyesületek százai alakultak, és a lakosság legkülönfélébb társadalmi rétegei kapcsolódtak be a sportéletbe. Az MHK mozgalommal sikerült először országos méretekben olyan szervezett keretet teremteni, amely nagy tömegeknek biztosított sportolási alkalmat. Felhívta a lakosság figyelmét a testedzés egészségügyi és honvédelmi jelentőségére, és egész sor, addig kevésbé népszerű sportágat ismertetett meg az ifjúság tömegeivel. Az MHK mozgalom szárnyain tette meg az első lépéseket a magyar sportélet nem egy kiválósága, köztük: Rózsavölgyi István, Kazi Aranka, Varjú Vilmos és sokan mások.

A kibontakozással járó nehézségek és hibák első jelei azonban itt is megmutatkoztak. A társadalmi élet egyéb területeiről kiszorított elemek jelentős pozíciókat foglaltak el a sportmozgalomban. Kispolgári mentalitásuknak megfelelően saját érvényesülésük gyors biztosítására — hasonlóan a Szovjetunió 1925-ös éveihez — megkezdték az átalakítás „balra" való túlhajtását. Hatásukra több helyen, elsősorban a tornában felütötte fejét a proletkult-irányzat. Ugyanakkor az MHK területén végzett mindenáron való versenyeztetés, a százalék produkálás és erőltetett szervezés elsősorban a felnőtt dolgozók, a parasztság testkultúrájának kibontakoztatásában támasztottak nehézségeket.

A „fényes szellők időszakának" lendülete és lelkesedése azonban átsegített az akadályokon. A fellendülő sportélet hatalmas eredményei mögött ezek a hibák akkor még eltörpültek. 1950-re újjáépült 475 labdarúgópálya, 33 uszoda, 50 menedékház, 31 csónakház. Létrehoztak 255 labdarúgópályát, 3 uszodát és 1465 röplabdapályát. Az igazolt versenyzők száma elérte a kétszázezret. A röplabda tömegsporttá vált. A sportvezetés felkarolta a korábban elhanyagolt vagy lebecsült sportágakat, mint a birkózást, a kajakozást, kenuzást stb. (Az 1949-es középiskolai birkózóbajnokságon 200 fölött volt az indulók száma.) Ezek az eredmények azt tükrözik, hogy a szocialista testnevelési rendszer kezdett kialakulni és hozzájárulni a sokoldalúan fejlett embertípus létrehozásához.

Az első ötéves terv időszaka

Kultúrforradalmunk szerves részeként kibontakozó tömegméretű sportmozgalmunk számára a régi szervezeti keretek lassan szűkké váltak. A sportvezetés a szocialista tartalom fejlődésének elősegítéséhez új formákat keresett. A kibontakozás útjából átmenetileg félre kellett tenni a régi szellemet hordozó szövetségi kereteket.

Kitűnt az is, hogy az OSH nem képes magában egyesíteni a testkultúra megváltozott körülményeinek megfelelő állami, társadalmi és mozgalmi elemeket. Ezért az Elnöki Tanács 1951. 2. sz. törv. erejű rendeletével új irányító szervet hozott létre: a Minisztertanács mellett működő Országos Testnevelési és Sportbizottságot, illetve ennek helyi szerveit, a Tanácsok mellett működő bizottságokat. Ezzel a testnevelési és sportmozgalomban egységessé vált a szakmai és politikai vezetés.

A régi polgári sportklubok (FTC, MTK, UTE stb.) üzemek, szakszervezetek vagy más intézmények hatáskörébe kerültek. Létrejött 19 egységes egyesületi típus: 15 a szakszervezetek, 4 pedig az illetékes szakminisztérium mellett. Koordinálták a sportfejlesztési terveket, országos versenynaptárt és egységes minősítési rendszert vezettek be. A szakszövetségeket felváltották a sportszövetségek. Országos méretekben kibontakozott a sportoktatói képzés. 1954-ben létrejött a Testnevelési Tudományos Tanács is.

Népi demokráciánk megvalósította a Tanácsköztársaság sportmozgalmának terveit. Többek között felépítette az előző rendszer által 25 évig halogatott Népstadiont (1953). A fővárosi és vidéki pályaépítési akciók során a sportlétesítmények ezrei jöttek létre. Állami költségvetés alapján épült több mint 400 labdarúgópálya, közel 1000 röplabdapálya, továbbá az egri, hódmezővásárhelyi, nyíregyházi, salgótarjáni és más stadion. A tatai edzőtábor kibővült. Komoly erőfeszítések történtek az egész éven át tartó korszerű edzésmódszerek bevezetésére. A sportolók felkészítésében fokozatosan bekapcsolódtak a segédtudományok, a mechanika, a fiziológia, a pszichológia, a pedagógia stb.

A helsinki olimpián — a nemzetek közötti nem hivatalos pontversenyben — Magyarország a harmadik helyre került a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok mögött. A különböző európai és világbajnokságokon labdarúgóink, vívóink, birkózóink, ökölvívóink, atlétáink, asztaliteniszezőink, úszóink, kosárlabdázóink és öttusázóink minden eddigi eredményt felülmúló győzelemsorozattal öregbítették a Magyar Népköztársaság testkultúrájának hírnevét.

A tömegsport első jeleként megnövekedett a sportegyesületek és az aktív sportolók száma. A sport tért hódított a falvak egy részében, megindultak a falusi spartakiádok. Megnövekedett a sportoló nők arányszáma is. „1939-ben a magyar sportolók 56%-a volt vidéki lakos és 9%-a a nő. 1955-ben viszont 70% volt a vidéki lakos és 22% a nők arányszáma" — írja Terényi Imre Testnevelés és sport a szocialista Magyarországon című tanulmányában.

1953-tól a kibontakozás eredményei mellett megmutatkoztak testnevelési és sportmozgalmunk fejlődésének ellentmondásai is. Az eredményeket veszélyeztető hibák elsősorban az osztályellenség kártevéseiből, az ötéves terv beruházásainak túlhajtásából, az életszínvonal elhanyagolásából, a törvénysértésekből és dogmatikus módszerekből fakadtak. A hatalmas sikerek légköre a sportmozgalomban is kiváltotta a „hurrá optimizmust". A túlzottan centralizált vezetés megnehezítette a becsületes szakemberek helyes kezdeményezéseit. Ugyanakkor a személyi kultusz légköréhez jól alkalmazkodó, látszateredményekkel dolgozó egyének jól megtalálták a számításukat.

A sport szervezeti változásai és az új szervezeti formák megerősítéséért folyó harc elvonta a figyelmet a szocialista testkultúra elvi kérdéseinek tisztázásától. Ezt a sportvezetés nem vette észre, jóllehet a polgári ideológia képviselői a szervezeti téren elszenvedett vereségeik után elsősorban „az eszmék" területén jelentkeztek.

Nem utolsósorban hozzájárult a hibák elburjánzásához az is, hogy a magyar sportmozgalom fejlődésének társadalmi igényű és a belső sajátosságokkal is számotvető kritikai elemzése nem történt meg. Ezzel párosult az, hogy a Szovjetunió sportmozgalmából is jobbára csak a felszíni tényeket ismertük. Ebből következően nem váltak világossá a két ország sportfejlődésében mutatkozó eltérések. A Szovjetunió sportja 1917-től — ha szabad ezt a kifejezést használni — ideálisan fejlődött. Lényegében a nullpontról indulva, a tömegsport széles bázisú fejlesztésén át jutott el élsportjának kiemelkedő eredményeihez. Hazánkban a függetlenségi törekvések árnyékában kibontakozó viszonylag fejlett élsportra épített a Horthy-korszak. A felszabadulás ezért egy szűk bázison nyugvó, viszonylag fejlett, de zavaros koncepciókon felnőtt élsportot talált. Ennek következtében nálunk a tömegsport megteremtése, illetve az élsport szocialista

szellemben való átalakítása és továbbfejlesztése lett volna a fő feladat még akkor is, ha ez átmenetileg a nemzetközi sporteredményekhez viszonyítva visszaesést jelentett volna. Ezzel szemben az történt, hogy nálunk a fordulat éve után azonnal a nemzetközi sportsikerek elérésére került a fő hangsúly.

A tömegsportmozgalmat jelentő MHK elveszítette mozgalmi és tömegjellegét. Kereteiben is egyre inkább a teljesítményekre való törekvés került előtérbe, mind magasabb lett az előírt követelmény. Az ilyen irányú egyoldalú fejlesztés helytelen volt. Testkultúránk alapszervezetei, a sportkörök és a szakosztályok nem tudtak a követelményekkel lépést tartani. Kevés volt a sportpálya, a hozzáértő szakember és nem alakultak még ki a tömegek foglalkoztatására alkalmas szervezési és oktatási módszerek. Ráadásul a sportvezetés olyan „tervszámokat" rótt ki, amelyeket az akkori feltételek között nem lehetett teljesíteni. A szervezetek közötti versenyben azonban senki sem akart lemaradni, azért az önkéntességet felrúgva adminisztratív nyomással erőltették a próbázást. S ha a kellő eredmény még így sem mutatkozott, akkor a liberális ellenőrzési viszonyok még mindig lehetőséget adtak a „tervszámok" papíron való „túlteljesítésére".

Azokat a sportokat, amelyek iránt nagyobb érdeklődés mutatkozott, a legtöbb helyen valóságos foglalkozási ágnak kezdték tekinteni. A legkisebb üzemekben és falvakban mind többen léptek fel a munkaidő-kedvezmény és kalóriapénz „élsportolói" igényével. A burzsoá sport sztárkultusza ilyen körülmények között szinte megerősödve bukkant fel és megnyergelte a szocialista erőforrásokat. Mindemellett sajátos nacionalista megnyilatkozások hangzottak el a „magyar sportnagyhatalom"-ról, és egyesek kikiáltották a labdarúgást az egyetlen biztos „magyar valutának". Az 1954-es labdarúgó világbajnoki döntő elvesztése miatt felöltött „nemzeti gyász" ennek kellékévé vált. Természetes, hogy a külső és belső osztályellenség az adott helyzetet ügyesen kihasználta népi demokráciánk sporteredményeinek lejáratására, sőt utcai tüntetésre is. Ez a sportszellem és ez a sportszervezet már alig-alig szolgálhatta a szocialista alap támogatását, sőt a kultúra egyéb területeihez hasonlóan módot adott a proletárdiktatúra elleni támadásra. Ennek betetőzése volt az 1956-os ellenforradalom, amely a sportéletben is megkísérelte a restaurációt.

Az 1956-os ellenforradalom

A hatalomra jutott ellenforradalmi elemek rövid pünkösdi királysága a testkultúra területén három vonatkozásban támasztott tartós nehézséget:

1. Eszmei-ideológiai síkon, ami a sportoló fiatalok tömeges disszidálásában és fokozódó haszon lesésében mutatkozott meg. Az ellenforradalom leverése után pedig a sport demokratizálása ürügyén minden törekvésük arra irányult, hogy a befolyásuk alá került társadalmi és sportszövetségeket függetlenítsék az állami szervektől. Manővereikben megnyergelték az OTSB régi hibáit, amely a legapróbb ügyekbe való beleavatkozásokkal sértette, formálissá tette a szövetségek munkáját.

2. A magyar élsportban, mely az eredmények visszaesésében mutatkozott meg. Az ellenforradalmat megelőző időszakban, az idősebb versenyzők diadalsorozata idején ugyanis a sportvezetés elhanyagolta az utánpótlás nevelését. Ezért a disszidálások után egyik napról a másikra olyan fiatalokat kellett szerepeltetni nemzetközi mezőnyben, akiknek sem tapasztalatuk, sem felkészültségük nem volt elegendő.

3. Felelőtlen belföldi intézkedések és külföldi megállapodások jöttek létre. A szövetségek élére került karrierista elemek lebecsülték a tömegsportot. Röplabdában pl. eltörölték az alapfokú bajnokságokat, csak az NB I és NB II-es csapatot hagyták meg. Labdarúgásban az NB III-ból kiemeltek 32 csapatot, és létrehoztak két 16-os csoportot. Az alsófokú bajnoksági formákat

lényegében megszüntették. A nekik nem tetsző szakosztályok önkényes felszámolásával a hagyományos küzdő sportokban támasztottak nehézségeket. Külföldi megállapodásaikkal pedig hosszú évekre megkötötték a magyar sportvezetés kezét.

Sportmozgalmunk útkeresése 1957-től 1963-ig

Az ellenforradalom leverése után elsődleges feladat volt a sportmozgalom konszolidálása, a gazdasági károk helyrehozatala, a felkészülésbeli kiesés bepótlása és a keletkezett eszmei zavar megszüntetése. Mindenekelőtt a személyi kultusz és a revizionista elhajlások maradványait kellett felszámolni. Ezzel párhuzamosan keresni kellett a magyar sportélet tartalmi és szervezeti kibontakoztatásának további útját. Az MSZMP politikai bizottságának 1957. novemberi határozata alapján a szétesett régi OTSB helyébe olyan vezető szerv lépett, amely az összes állami és társadalmi erőket egyesítette magába.

E korszak fejlődésének fontos állomásait jelentették: 1959-ben megjelent testnevelési és sporttézisek az MSZMP művelődéspolitikai irányelveinek értelmezéséről, továbbá az 1961. május 1-én megindított Kilián Testnevelési Mozgalom, a szakszervezetek által szervezett üzemi bajnokságok, a felélénkülő természetjáró mozgalom és a KISZ által rendezett spartakiádok tömegdemonstrációi.

Időközben a minőségi sport területén is sikerült kiküszöbölni az ellenforradalom és az azt megelőző időszak hibáit. Különösen örvendetes volt az erkölcsi és fegyelmi állapotok javulása.

A testnevelés és a sport vezetése, szervezeti felépítése ebben az időszakban olyan társadalmi és állami organizáció vonásait egyesítette magában, amely mindinkább a tömegszervezet felé haladt. A problémák azonban elsősorban abban jelentkeztek, hogy különböző szervezetek közreműködése a sportélet részterületein elaprózta az erőket. A Szakszervezet, a KISZ, az OKISZ és egyéb intézmények minden pozitív eredménye mellett olyan részcélkitűzéseket hajtott végre a sportmozgalomban, amelyek nem mindig voltak kellő harmóniában a testkultúra fejlesztésének országos koncepciójával. Az említett szervek hatásköre több vonatkozásban összefonódott és különösen az 1960-as évtől érződött mindinkább az erők és az anyagiak megosztottságának, továbbá a gyakori keresztbeszervezéseknek a hátrányos volta.

Iskolai testnevelésünk szocialista alapjai

Az általános iskolák hálózatának kiépítése megteremtette a szocializmus útjára lépő társadalmunk igényeinek megfelelő középiskolai rendszer alapjait is. Megnövekedett a 4 osztályossá váló gimnáziumok és szakirányú középiskolák száma. A középiskolások származási összetételének megváltozásával, a szakérettségi és az első egyetemi reform hatására átalakultak a felsőoktatási intézmények is.

A gyökeresen megváltozott tanoncképzés jelentős lépése volt az, hogy az új típusú ipari tanuló-intézetekben 1950-től bevezették a kötelező testnevelés-oktatást és lehetővé tették az iparitanuló-sportkörök szervezését.

Komoly erőfeszítések történtek arra, hogy a leendő óvónőket a testnevelés anyagának helyes elméleti és gyakorlati oktatására előkészítsék. Ennek első lépéseként tankönyvben foglalták össze az iskoláskor előtti tanulók testnevelésének anyagát és módszereit is.

1952-ben valamennyi főiskola és egyetem első két évfolyamán általában heti kétórai időtartammal kötelező tárgyként helyet kapott a testnevelés.

Az 1950-ben megjelent Rendtartás a tantárgyak egyenrangúsítása felé tett jelentős lépést.

Iskolahálózatunk kiszélesedése, továbbá a testnevelés újabb és újabb intézményekbe való bevezetése következtében nagyarányú testnevelő-szakember hiány keletkezett, elsősorban a

vidéki általános és az ipari-tanuló-iskolákban. 1948-tól pedig lehetővé tették a Pedagógiai Főiskolán a testnevelő tanári mellékszak felvételét (Budapest, Pécs, Szeged, Eger). Az alsó tagozatos szaktestnevelés ellátására 1949-ben testnevelési gimnáziumokat szerveztek, amelyeket később a tanítónőképzőkbe olvasztottak be.

Jelentős átszervezésen ment keresztül a Testnevelési Főiskola is. Padjaiban helyet kaptak a munkás- és parasztfiatalok. Hallgatóinak létszáma megtízszereződött. A szükségletnek megfelelően a nappali tagozat mellett ötéves esti, három- és ötéves levelező oktatás is nyílt.

A szervezeti fejlődés mellett a tartalmi előrelépést ismételten a tantervek fejlődésének vázlatos áttekintésén keresztül lehet lemérni. A fordulat évét követő belső társadalmi átalakulás, a kiéleződő nemzetközi helyzet és a kibontakozó hazai testkultúra új igényekkel lépett fel a testnevelés oktatásával szemben. Az 1950—51-es tantervekre — és az akkori testnevelés elméletre — az a feladat hárult, hogy egy tudományos igényű, a munka- és a honvédelmi feladatokra előkészítő tananyagot állítson össze. Ugyanakkor ez a tanterv legyen szinkronban az MHK-mozgalom anyagára épülő tömegsportmozgalommal, és ezen keresztül adjon alapot a minőségi sport fejlődéséhez is. A tantervek ezt a feladatkört a tanulók testi képességeinek sokoldalú konkrét kifejlesztésével kívánták elérni. Felhagytak a sportági csoportosítással, és a mozgásfajták szerint osztályozták a tananyagot. E koncepció érvényre jutása nagyon sok képesség differenciált fejlesztését kívánta, ami szükségszerűen a maximalizmusba torkollott. Amikor pedig 1955 körül a tömegek sportja elvált az MHK-tól, ezen az úton nem lehetett eredményesen tovább haladni.

(E cikk képeit Kozák Lajos készítette)

A következő évek meglehetősen ellentmondásos próbálkozásaiból kiutat a Pedagógiai Tudományos Intézetben az új testnevelési tantervi munkálatokhoz 1960-ban kidolgozott „Irányelvjavaslat" mutatott. Az új elgondolás, figyelembe vette a tantervek tapasztalatait: az egészséges, munkaképes, honvédelemre kész és a sportot életszükségletnek tekintő ember társadalmi igényét igyekezett tantervileg, szintézis jellegű koncepcióban megoldani. Azáltal, hogy a testi képességek sokoldalú fejlesztésén túlmenően a testgyakorlati ágak anyagának a feldolgozásában minden eddiginél nagyobb mértékben építeni kívánt a tanulók tudatosságára, megismertetve a tanulókkal az élet, a sportolás szempontjából legfontosabb, általános érvényű összefüggéseket is, az új tantervekben kiküszöbölte a tantervi maximalizmust, és ezzel lehetőséget adott a sportszerű testmozgás megkedveltetésére és a nevelési feladatok hatékonyabb megoldására.

A szocialista testkultúra útján

A szocializmus alapjainak lerakásával megértek a testkultúra társadalmi önigazgatásának általános feltételei. Lehetővé vált, hogy bizonyos feladatokat, amelyek korábban főként a proletárdiktatúra állami hivatalaira, intézetekre hárultak, társadalmi szervek vegyék a kezükbe. Kézenfekvő volt, hogy a sportmozgalom, amely lényegénél és alapvető strukturális felépítésénél fogva önkéntes alapon nyugszik, úttörő szerepet játsszon ilyen vonatkozásban. 1961-ben az Elnöki Tanács törvényerejű rendeletet hozott az egységes sporttömegszervezet, a Magyar Testnevelési és Sportszövetség létrehozására.

A megváltozott életkörülmények következtében egyre több emberben alakult ki igény a testkultúra valamilyen formája iránt. Sportmozgalmunk hazai és külföldi sikerei a tömegesítésben, a káderképzésben és a testkultúra általános megkedveltetésében elért eredmények a tömegszervezetté válás belső feltételeit teremtették meg. Az 1963. decemberében lezajlott alakuló kongresszus után a Magyar Testnevelési és Sportszövetség kezébe vette hazánk testnevelési és sportmozgalmának további gondozását.

A társadalmi önigazgatás fokáról visszatekintve az elmúlt két évtized törekvéseire megállapíthatjuk, hogy a gondok, botladozások és bizonytalankodások eltörpülnek az elért eredmények mögött. A testkultúra társadalmi szerepének betöltése mind maradéktalanabbul a szocializmus törvényszerűségei alapján megy végbe.

Irodalom:

Burka Endre: Irányelvjavaslat a testnevelés tantervi reformjához. PTI Módszertani Osztály, Bp. 1960. 26. p. *Sós István:* Az iskolai testnevelés és sport fejlődése 1848-tól napjainkig. Sport és Tudomány 1958. 1—4 sz. *Terényi Imre:* Testnevelés és Sport a szocialista Magyarországon. Kultúra világa. Közgazdasági Kiadó 1964. 717—727 p. *Sporttörténet alapjai.* TF. jegyzet. Bp. 1963. 252 p.

GÁRDOS MAGDA

Az iskolai gyógytestnevelés két évtizede

Mai életünk, társadalmi berendezkedésünk követelménye, hogy a szocialista humanizmus elve érvényesüljön. Ez így van általában, de különösképpen áll ez a követelmény akkor, amikor a jövő nemzedékről, a felnövekedő ifjúságról van szó. Minden fiatal számára megteremtődik a boldog, munkásélet lehetősége.

A fiatalságunkról történő messzemenő és sokirányú gondoskodást tükrözi mindaz, ami felszabadulásunk óta a gyógytestnevelés területén történt. Mindazok, akik az ifjúság sorsáért felelősséget éreznek, mindazok, akik ismerik az iskoláskor problémáit, feladatuknak tekintették, hogy segítsék a csökkent erejű, gyengén fejlett vagy valamely elváltozásban szenvedő gyermek testi fejlődését.

A felszabadulásunk óta eltelt 20 esztendő alatt a gyógytestnevelés fejlődése gyakorlatában, az elmélet területén és a kutató tevékenységben egyaránt megmutatkozik. Hogy ezt a fejlődést teljességében lemérhessük, szólnunk kell arról a munkáról és segítségnyújtásról, ami ezen a területen a felszabadulás előtti években létrejött.

Az első iskolai gyógytorna szervezett formában a fővárosban 1915-ben indult. Nem lehet eléggé méltányolni azt a szakmai tudást, előrelátást, emberszeretetet és pedagógus-lelkiismeretet, amely már 1914—15-ben felhívta a figyelmet azokra a gyermekekre, akiknek testneveléséről az egészséges társaiktól eltérő módon kell gondoskodni.

A kezdet nem volt könnyű, és kísérletképpen csak egy iskolában indult meg a gyógytorna oktatása. A kísérlet bevált, és az évek során mind több iskolában foglalkoztak gyengén fejlett, hanyag tartású gyermekekkel. — A hálózat bővülését és a további fejlődést az első világháború hátráltatta. — A 20-as években 11 iskolában 16 tanár foglalkozott a gyógytornára szorulókkal. A gyógytornára szoruló gyermekek orvosi ellenőrzését gyermekorvosok látták el.

1924-ben 44 iskolában és 1928-ban 50 iskolában folyt ilyen irányú tornáztatás. Ebben az időszakban már ortopédszakorvosok végezték a tanulók kiválogatását és ellenőrzését is.

A gyógytorna szervezése oly módon történt, hogy általában a nagy létszámú iskolákban a testnevelő tanár látta el ezeket a foglalkozásokat. Az egyes csoportok létszáma átlagosan 40 fő volt. Ilyen nagy létszámú csoportokban valóban alapos és az elváltozásoknak megfelelő munkát nem lehetett végezni, de mégis segítség volt a rászoruló gyermekek számára. Nem végezték a normál testnevelés számukra káros mozgásait, és fejlődésükről ezek között a keretek között is gondoskodás történt. A felszabadulás után a fejlődés minden szempontból megindult a gyógytestnevelés területén. Az első lépés az volt, hogy ebben az időszakban nem a hanyag tartású, hanem a valóban deformitásos (skoliózis, kyphozis, lordozis diagnozisú) tanulók kerültek ezekre a külön foglalkozásokra.

A további lépés az elmélyültebb tudás lehetőségét nyújtó szakemberképzés volt. A felszabadulás előtt és néhány évig még 1945 után is átképző és továbbképző tanfolyamokon történt a gyógytestnevelőtanár-képzés. 1950 óta a gyógytestnevelés oktatása szerves része a testnevelőtanár-képzésnek. Ez a tény lehetővé teszi az alaposabb szaktudás elsajátítását és a gyógytestnevelés foglalkozásainak szakszerű vezetését. Így alakult ki az a helyzet, hogy lényegében minden testnevelő tanár elláthatja a normál testnevelés munkáján kívül a könnyített, valamint a gyógytestnevelési óráknak a vezetését.

A testnevelő tanárok munkájára főképpen ott van szükség a gyógytestnevelésre szorulók ellátásában, ahol nincsenek függetlenített gyógytestnevelő tanárok. Mert a fejlődés további szakasza azt is jelentette, hogy minden évfolyamban a Testnevelési Főiskolán szakképzésben

részesülnek azon hallgatók, akik ezt a szakot választják, és ők mint függetlenített gyógytestnevelő tanárok működnek a fővárosban és a megyei és járási székhelyeken. Ott tehát, ahol az erre rászoruló tanulók száma ezt indokolja és szükségessé teszi.

Az elmondottak tehát azt jelentik, hogy szakmailag képzett tanárok egészen más feltételek mellett láthatják el ezt a nagyon felelősségteljes és az egyén és társadalom szempontjából egyaránt fontos feladatot. Az elmúlt évtizedben tehát lényegesen bővült a gyógytestnevelési hálózat, és míg régebben csak a főváros területén kerültek a rászoruló tanulók a számukra elengedhetetlenül fontos foglalkozásokra, ebben az időszakban már az ország területén mindenütt történik róluk gondoskodás. Napjainkban Budapest minden kerületében egy és a nagyobb kerületekben két központban is folyik a kerület tanulóinak gyógytestnevelési munkája. Az országban pedig, mint már mondottuk, megyei és járási székhelyeken, sőt a nagyobb városokban is vannak ilyen központok.

Az utóbbi évtized azonban nemcsak szervezetében bővítette az iskolai gyógytestnevelés területét. Nagy változást hozott ugyanis az a tény, hogy a tanulók még egy nagy csoportját foglalkoztathatta a gyógytestnevelés. Olyan tanulókról van szó, akik régebben egész iskolai életük során távol

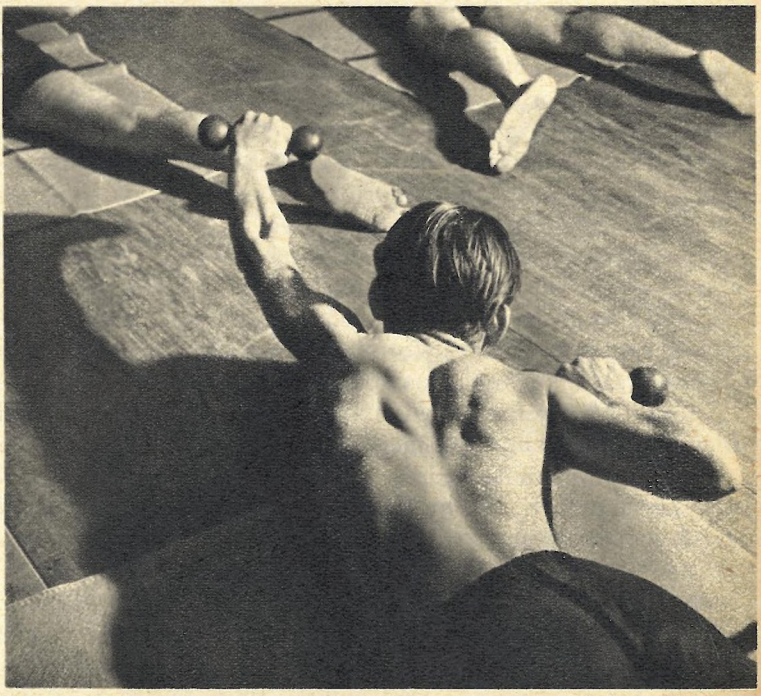

MTI Fotó — Zinner Erzsébet felv.

maradtak mindattól, ami fejlődésüket és gyógyulásukat, javulásukat segíthette volna. Ezek azon tanulók, akik belgyógyászati elváltozásaik miatt mindenkor a felmentettek kategóriájába tartoztak. Amint azonban a jobb és alaposabb képzés lehetővé tette, a gyógytestnevelő tanárok elláthatták a szívbeteg, ifjúkori hipertóniás, vegetatív labilis, obesitásos, asztmás és csökkent látású tanulók foglalkozását is. Így ezek a gyermekek is részesülhettek a mozgás által nyújtott segítségben és a gyermeki élet örömeiben. Ez a foglalkozás azt jelenti, hogy ezen gyermekek szervezetének alkalmazkodóképessége, munkabírása fokozódik, és kigyensúlyozott, munkaképes felnőttekké válhatnak.

A gyógytestnevelő tanárok munkájuk jobb ellátása érdekében szoros kapcsolatban állnak az iskolaorvosokkal, szakorvosokkal és a sportorvosokkal. A szívbeteg gyermekek foglalkozását az Ifjúsági Szívbeteggondozó Intézetek ellenőrzik és irányítják.

A gyógytestnevelő tanárok szakmai fejlődését szolgálják az évente ismétlődő, több napon át tartó továbbképző előadások és a havonta megtartott gyakorlati bemutatók.

A terület munkájának összehangolását és egységességét segíti az iskolai gyógytestnevelés tanterve, ami ezen a területen ezúttal először jelent meg. A Testnevelési Tudományos Tanács Gyógytestnevelési Bizottsága vitákat és ankétokat rendez annak érdekében, hogy a haladó és fejlődő orvostudomány eredményeit a gyógytestnevelés területén mind eredményesebben lehessen alkalmazni.

Az egész tanulóifjúság fejlődésének és egészségének biztosítását szolgálja az az új rendelet, amely arról gondoskodik, hogy minden iskolába járó gyermek a számára megfelelő testnevelésben részesülhessen. Ilyen mértékű gondoskodás a tanulóifjúság érdekében, ahogyan ez az új rendelet szellemében történik, hazánkban valósul meg első ízben. Ilyen széles körű és humánus elgondolás ebben a rendeletben lát először napvilágot.

Visszatekintve az iskolai gyógytestnevelés területén megtett útra, elmondhatjuk, hogy ez a fejlődés valóban tükrözi az igazi humanista szemléletet és a jobb, szebb és boldogabb élet lehetőségeinek megteremtését, amit rendszerünk mindenki számára biztosítani kíván.

RAFFEL ZOLTÁN

Csapatsportjátékok a középiskolában

II. rész

Az előző számban a csapatsportjátékok (kosár-, kézi-, röplabda) középiskolákban történő oktatásában felmerülő általános jellegű kérdésekkel foglalkoztam. E cikkben megállapítottam, hogy a jelenlegi tanterv szerinti csoportsportjátékok oktatásában színvonaleltérések mutatkoznak nemcsak az egyes csapatsportágak között, hanem iskolánként egy-egy sportágon belül is (pl. röplabda). Az eltérések okait vizsgálva rá kellett mutatni a csapatsportjátékok technikai, taktikai, szabálykövetelményeinek nagyfokú változásával, fejlődésével összefüggésben a tanárok képzettségében mutatkozó különbségekre is. A kérdés további, mélyrehatóbb vizsgálatánál részletesebben is szükséges foglalkozni az egyes csapatsportjátékok középiskolai szinten történő oktatásának kérdéseivel. Különösen fontos ez azért is, mert a következő tanévben bevezetésre kerülő új tanterv bizonyos változást mutat az eddigi tantervhez képest. Miben összegezhető ez a változás, s milyen problémát jelent a testnevelő tanár számára.

A jelenleg érvényben levő tanterv három csapatsportjáték oktatását írja elő. A bevezetésre kerülő új tanterv a csapatsportjátékok közül kettő tanítását írja elő, e kettőt azonban az iskola adottságainak, a tanár és tanulók

érdeklődésének figyelembevételével választani lehet (kosár-, kézi-, röplabda vagy labdarúgást).

Ez az előírás már bizonyos csökkentést végez, lényege azonban nem is a választhatóságban és anyagcsökkentésben van, hanem abban, hogy magasabb szintű tevékenységet kíván elérni, tehát a mennyiségében csökkentett anyag ellenére *a választott csapatsportjátékokban a képzettség minőségének növelését célozza.* Ez pedig jelentheti, s kell is hogy jelentse, az ismeretek tudatos, önálló alkalmazását, felhasználását, a tanulók tudatos aktivitását.

Nézzük meg, hogy a bevezetésre kerülő középiskolai tanterv csapatsportjátékainak oktatásában a fentiek alapján milyen elképzeléseket, feladatokat kell megoldanunk a magasabb színvonal elérése érdekében.

Részletesebben a kosár- és a kézilabda oktatásával kívánok foglalkozni, mert e két játék áll közelebb egymáshoz a másik két játékkal szemben. A röplabda a kosár- és a kézilabdától teljesen elütő technikai és taktikai követelményeket támaszt, a labdarúgás technikájáról nem is beszélve — bár a taktikai követelmények tekintetében bizonyos azonosság fedezhető fel és hasznosítható. Az alábbi megállapításokat azért kívánom megtenni — vitára bocsátani —, hogy a bevezetésre kerülő középiskolai tanterv célkitűzését szolgáljuk, s a csapatsportjátékok helyes megválasztásával is magasabb szintű eredményeket tudjunk elérni. Még egyszer szeretném hangsúlyozni: a cél a *választott csapatsportjátékokban a komolyabb elmélyedés, a magasabb képzettségi színvonal elérése.*

Nézzük meg tehát, hogy a 4 választható csapatsportjáték bizonyos fokú hasonlóságában, eltérésében hogyan kapcsolható össze a tanterv célkitűzését figyelembe véve. Mint már említettem a kosár- és a kézilabdajáték áll egymáshoz legközelebb. Vizsgáljuk meg, hogy *szerencsés lenne-e e két játékot felvenni a tanmenetbe.* Hozzá kell tenni azt is, hogy az előírásnak megfelelően általános iskolában csak kézilabda szerepel, tehát a tanulók e sportágban alapfokon bizonyos jártassággal rendelkeznek.

Technikai követelmények:

A kosár- és a kézilabda technikai követelményeiben néhány azonos vonást fedezhetünk fel, amelyek mindkét csapatjátékban egyaránt alkalmazhatók:

kétkezes mellső átadás,
labdavezetés,
labdafogás,
egykezes felső dobás (kézilabdánál kapura lövésre, kosárlabdánál indításra).

Ezek az elemek mindkét labdajátéknál egyformán szerepelnek, tanításukban alapfokon (állóhelyből történő átadás, labdavezetés stb.) differenciát nem kell tenni.

Nézzük meg most, melyek azok a technikai követelmények, amelyek a játék jellegzetességét megadják, s ezek mennyiben használhatók fel a két játék differenciált oktatásában:

Kosárlabda	*Kézilabda*
alapállás,	alapállás,
megindulás, megállás,	megindulás,
forgás (sarkazás),	megállás,
labdavezetés,	labdavezetés,
lépésszabály (2 lépés 3-as ütem),	lépésszabály (3 lépés),
egykezes kosárradobás állóhelyzetből,	egykezes felső lövés felugrással,
fektetett dobás,	beugrással.
tempódobás,	

A tanítás első stádiumában a cél a tanulók labdaérzékének (gömbérzékének) a fejlesztése, anélkül, hogy a kézi- vagy a kosárlabdaoktatásról beszélnénk. Tekintettel arra, hogy a labdaérzék kifejlesztése is hosszabb idő eredménye lehet, át kell térnünk néhány óra után valamelyik labdajáték oktatására, *egyszerre mindkettőt párhuzamosan oktatni ugyanis egy időben lehetetlen.* Miért? Mert a kosár- vagy a kézilabda-oktatást is — függetlenül attól, hogy a labdaérzék fejlesztésére megelőzően a kosár- és a kézilabda azonos technikai elemeit (kétkezes mellső átadás, labdafogás, labdavezetés stb.) használtuk-e fel — először azon labda nélküli elemek tanításával kell kezdeni — s későbbiek folyamán az óra bevezető és előkészítő vagy befejező részében sokszor gyakoroltatni —, ame-

lyek a játék jellegzetes vonásait kölcsönzik. Későbbiek folyamán ezeket a labda nélküli elemeket össze kell kapcsolnunk a labdatechnikai követelményekkel.

A felsorolt technikai elemek közül nézzünk meg néhányat, amelyek az egyes sportjátékok sajátos elemei, amelyek nem alkalmazhatók mindkét labdajátéknál:

Alapállás, megindulás, megállás: mindkét labdajátékban megközelítően azonos, azonban a kosárlabdában az elöl levő lábbal való indulás miatt inkább a hátra, a kézilabdában a hátul levő lábbal való indulás miatt inkább az elöl levő lábra kerül a testsúly a megindulás pillanata előtt.

Lépésszabály: kosárlabdában futás közben átvett labdával 2 lépést lehet tenni (általában jobb-bal), kézilabdában 3 lépést (bal-jobb-bal). Különbség — és igen lényeges —, hogy a kosárlabdában álló helyzetben átvett labdával csak egy lépés tehető, az is csak az elöl levő lábbal, míg kézilabdában, álló helyzetben kapott labdával — bármelyik lábbal való indulás esetén — a kézben 3 lépés.

Külön ki kell emelni a kosárlabdában a *hármas ütemet*, amely a kézilabdában nincs. Ez a hármas ütem adja meg a kosárlabda jellegzetes mozgását, és ennek elsajátítása adja az alapállás után, illetve azzal egy időben az alapot a labda nélküli, majd labdával végzett technikai elemek tanításához.

E hármas ütem *jobb kezeseknél*, bal-jobb-bal lábbal való lépést, illetve megállást jelent. A bal láb mindig a labda nélküli előkészítő lépés, a labda birtokbavétele megálláskor vagy futásban történő dobáskor jobb lábbal kezdődik s a bal lábbal fejeződik be. Kézilabdában bármelyik lábbal való indulás lehetősége következtében erre nincs szükség, bár a befejező mozdulatnál jobbkezeseknél itt is a bal láb a befejező: megálláskor azt támasztjuk ki, futással való kapuralövésnél arról ugrunk fel.

Kosárlabdában be kell idegeztetni azt, hogy a labdavezetés megindításakor a labda leütése az elöl levő láb kilépésével egy időben történjék, tehát meginduláskor inkább a labda érjen előbb a talajra, mint az elöl levő láb. Kézilabdában — bármely lábbal indulunk is — a negyedik lépésre kell a labdát leütni.

A különbségek jellemzésére külön ki kell emelni a játék közvetlen célját, kosárlabdában pontot szerezni (kosarat „dobni"), kézilabdában gólt elérni (gólt „lőni").

E két kifejezés: „kosárdobás" és „kapuralövés", lényegileg meghatározza a technikai követelmények (egyrészről: fektetett dobás, tempódobás, egykezes kosárradobás — másrészről: egykezes felső kapuralövés felugrással, beugrással) végrehajtásában megmutatkozó különbségeket.

Míg a kosárlabdában a fő szempont a puha, ívelt csuklómozdulattal való befejezés (dobás), addig kézilabdában az egyenes vonalú, illetve lefelé történő igen erőteljes, nagy erejű befejezés (lövés).

Ha ehhez a különböző formák melletti végrehajtást is számítjuk (futásból — labdavezetésből stb.), igen nagy a különbség a fentiekben tárgyaltak figyelembevételével — lépésszabály, hármasütem stb. — a két labdajáték technikája között.

Azt hiszem, már nem is kell beszélni a kosárlabdában használt forgásról (sarkozásról), amely a hátul levő láb (támaszpontul használt láb) talpán történik, az elöl levő

Kozák Lajos felvétele

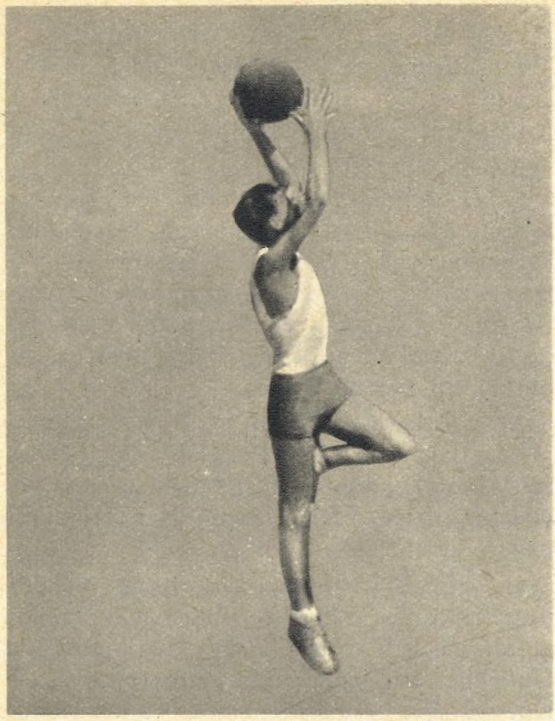

lábbal — akár körben — való lépegetéssel. Célja: a labda birtoklásának, illetve az indulásnak vagy labdaátadásnak a biztosítása. Kézilabdában erre nincs szükség az ismert lépésszabály miatt. A technikai követelmények ilyen összehasonlító felsorolása természetesen nem teljes, hiszen csak azokat a főbb technikai elemeket emeltem ki, amelyek a

Németh József felv.

testnevelési órákon nagy osztálylétszámok mellett, egy általános színvonal elérése szempontjából mindkét játék alapját képezik, s alapul szolgálnak a sportágakban a magasabb szintű tevékenységre, a sportolásra. Így kimaradt ezen összehasonlításból pl. a tempódobás, alsódobás (pincérdobás), kétkezes felsődobás, cselezés, illetve a csípőmagas lövés, alsó elhajlásos lövés, felső elhajlásos lövés, cselezés. Ezek magasabb szintű technikai elemek, melyek között az eltérések nem is vitathatók.

Taktikai követelmények:

Taktikai követelményeket vizsgálva a két labdajáték között első pillanatra igen nagy hasonlóságot, sőt azonosságot fedezhetünk fel, éspedig nemcsak a kifejezésekben, hanem tartalmában is.

1. A taktikai követelményeket — a játék jellegét tekintve — két csoportra tudjuk osztani: védekezésre és támadásra.

Kosárlabda	*Kézilabda*
Védekezés:	Védekezés:
emberfogásos védekezés,	emberfogásos védekezés,
terület (zóna) védekezés.	terület (zóna) védekezés.
Támadás:	Támadás:
helycserés támadás,	helycserés támadás,
támadójáték 1 középjátékossal,	támadójáték 1 beállóval,
elzárás,	elzárás,
hármas nyolcas,	hármas nyolcas,
indítás (rövid-hosszú).	indítás (rövid-hosszú).

A fenti összehasonlító táblázat alapján a két játék közötti azonosság taktikai elgondolások tekintetében tagadhatatlan. Mégis mi az, ami e két játékot jellegében merően elkülöníti egymástól:

a) A már kifejtett szabályok és ezzel szorosan kapcsolódó fontos technikai elemek, amelyek néhány azonos vonás mellett zömében más beidegzést kívánnak meg a jártasságok és készségek kifejlesztésében, jóllehet fizikai képességek vonatkozásában azonosság található (gyors helyzetváltoztatás, jó reflex, ruganyosság stb.). Megfelelő adottságú tanulóból ezért lehet egyaránt jó kosaras vagy kézilabdás, de *a kettő együtt nem*, mert a játék jellegzetes mozgását tekintve más beidegzés szükséges. A jól beidegzett, automatizált kézilabdamozgások szabálytalanok a kosárlabdában és megfordítva: a kosármozgás nem megfelelő kézilabdára.

b) A kézilabdában a mezőnyjátékosok mellett van egy kifejezetten védőfeladattal megbízott játékos, a kapus, s ez kosárlabdában nincs. Részben ez a tény, részben pedig a szabályok adta vagy megkötött lehetőségek egyúttal a látszatra azonos taktikai követelményekben igen nagy eltérést mutatnak.

A kézilabda sokkal többet megenged a játékosnak, mint a kosárlabda. Míg a kézilabdában a testtel való játék, a feltartás, kinyújtott karral való védekezés a szabályos, a kosárlabdában szabálytalan s gyakori, hogy azonos esetben a kézilabdában csak szabaddobás vagy hetes büntető jár, a kosárlabdában kiállítást vonhat maga után.

2. Taktikai elgondolásként alkalmazható kézilabdában az ún. taktikai „fault" (szándékos fault). Ennek alkalmazása kosárlabdában súlyos büntetést jelent.

3. Kézilabdában igen sok kisebb szabálytalanságot követhet el a játékos, míg kosárlabdában 5 személyi hiba — ezek is jóval kisebb rendű szabálytalanságok a kézilabdához viszonyítva — a játékból való kizárást vonja maga után.

A kapus alkalmazása — a nagyobb játékterület s a fenti szabály adta lehetőségek, hozzászámítva pl. a hármas-lépéssel való indulást — a kézilabdában nem ró olyan súlyos felelősséget egy-egy védőjátékosra, mint a kosárlabdában.

A kosárlabdában ugyanis a védőjátékosok egyetlen hibája (kapus nincs, kisebb területen nehezebb a védőjátékosoknak váltani!) szinte biztos pontot jelent. A kosárlabdában igen hosszú időt vesz igénybe a védővonal — védőtávolság szabályainak helyes alkalmazása. Kézilabdában inkább a védővonalnak van lényeges szerepe (a kaput és az ellenfelet összekötő egyenes vonalra kell a védőnek elhelyezkedni), mert a jól lövő játékos védelmében elsősorban nem a védőtávolságnak

(védőnek a támadótól való távolsága) van nagy szerepe, hanem a sáncolásnak.

A területvédelemben ezek a szempontok is a két játéknak megfelelően érvényesülnek — különösen ha elfogadjuk s ezt a játék oktatásánál, tanításánál érvényesítjük —, hogy a területvédelemnek alapja az emberfogásos védekezés. A területvédelem jellegzetesen csapatvédekezés, a védők feladata nem a támadó követése, hanem a kijelölt területrész őrzése. Helyezkedésüket a labda mozgása irányítja, a kijelölt területrészen az emberfogás elvei szerint védekeznek úgy, hogy a labda birtokában levő támadóval szemben két védő legyen.

Az emberfogásos védekezésnél említett szempontok, különbözőségek a területvédelemnél is fellelhetők, ezeket a különbözőségeket szemléltetően mutatja a tanterv által előírt területvédelem — a kosárlabda 2—3, kézilabda 5 : 1 — két formája:

Kézilabdánál az 5 : 1 területvédelem — félkörös felállásnak felel meg:

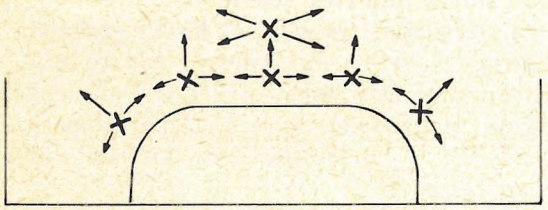

Kosárlabdában a 2—3 területvédelem — négyzetes felállásnak felel meg:

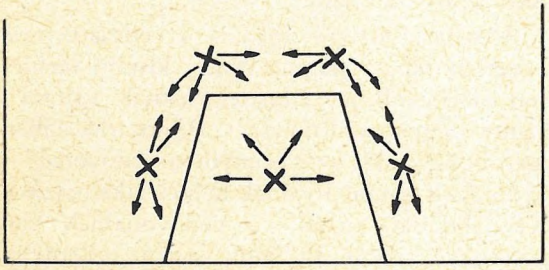

Jelmagyarázat:

X = védőjátékos

→ = játékos mozgása (helyezkedése)

Összefoglalva a csapatjátékokkal kapcsolatos két cikkben megjelent és leírt megjegyzéseket az alábbiakat kívánom kiemelni:

A következő tanévben bevezetésre kerülő középiskolai tanterv előírásában, elveiben annak megvalósításában — hozzátéve a középiskolában tanító kartársak elmélyültebb szervező és módszertani munkáját — *előrehaladást fog jelenteni a jelenlegi tantervvel szemben.* Biztosítja ezt a *csökkentett anyagmennyiség* — ezzel párhuzamosan jelentkező *minőségi javulás* — az iskola adottságait figyelembe vevő *választhatóság* s a sportjátékra fordítható *magasabb óraszám.*

A magasabb színvonal eléréséhez szükséges azonban az, hogy *nagyobb bátorsággal alkalmazzuk az órákon a tömegfoglalkoztatás módszereit, a tanulók aktívabb tevékenységét, ezen keresztül az önálló és tudatosabb munkát kialakító eljárásokat.*

Segíteni az ilyen irányú munkát a *pedagógus-továbbképzés keretén belül* — a továbbképzést gyakorlatiasabbá téve — a csapatsportjátékok tantervi anyagának alaposabb, gyakorlatibb feldolgozása, megtárgyalása révén.

A kívánt eredmény eléréséhez *nem lényegtelen a második csapatsportjáték helyes megválasztása.* A kosár- és a kézilabdával kapcsolatban tett megállapítások alapján *nem lenne szerencsés e kettő választása,* megfelelőbbnek találom a kosárlabda—röplabda, kézilabda—labdarúgás párosítását.

E véleményemet alátámasztják a helyi adottságokból adódó pályaméretek, ahol kosárlabdára alkalmas a terület, az megfelelő röplabdára is, a kézilabdára használt pályaméret megfelel a labdarúgásnak is (kispályás labdarúgás).

A tantervi anyag tanmeneti beosztásában alkalmazhatóak azok a szempontok, amelyeket az első közleményben a jelenleg érvényben levő tantervi anyagra vonatkozóan említettem.

DR. BÁNFALVI JÓZSEF

Hogyan segítheti a testi nevelés célkitűzéseit a tanulók szakmai előképzése?

(Folytatás)

A tanulók szakmai előképzésének fontos területe a tanulók manuális készségének a fejlesztése. *A munkadarab elkészítése ugyanis nemcsak szakmai ismeret kérdése, hanem ügyesség is kell hozzá. Az ügyesség — ez esetben a kézügyesség — fejlesztése, ugyanakkor célja a testnevelési és sportfoglalkozásoknak is.* Általános tapasztalat, hogy azok a tanulók, akik a testnevelésben kiváló eredményt érnek el, általában a gyakorlati munkában is jó eredményt produkálnak. A szegedi Radnóti Miklós gimnáziumban, ahol szinte az egész iskolára kiterjedő politechnikai oktatás van, az előbbi megállapítás statisztikailag, osztályzatokban kifejezve az 1961/62. tanévben az alábbi.

A testnevelésből jelest kapott tanulók száma:		170
Ebből a gyakorlati foglalkozásból	*jeles:*	104
	jó:	62
	közepes:	4

A következő felmérést 1963/64-ben végeztük. A statisztikai kép a következő:

Az első osztályos tanulók közül:

Testnevelésből jeles osztályzatot kapott:			84
Gyakorlati foglalkozásból	*jeles:*		59
	jó:		16
	közepes:		8
	elégséges:		1
Testnevelésből	*jó*	osztályzatot kapott:	82
Gyakorlati foglalkozásból	*jeles*	osztályzatot kapott:	33
	jó	osztályzatot kapott:	34
	közepes	osztályzatot kapott:	13
	elégséges	osztályzatot kapott:	2
Testnevelésből	*közepes*	osztályzatot kapott:	25
Gyakorlati foglalkozásból	*jeles*	osztályzatot kapott:	3
	jó	osztályzatot kapott:	11
	közepes	osztályzatot kapott:	10
	elégséges	osztályzatot kapott:	1
Testnevelésből	*elégséges*	osztályzatot kapott:	6
Gyakorlati foglalkozásból	*jeles*	osztályzatot kapott:	—
	jó	osztályzatot kapott:	3
	közepes	osztályzatot kapott:	3
	elégséges	osztályzatot kapott:	—

Az adatok igen szépen mutatják, hogy a testnevelésből például a jeles osztályzatot kapott tanulók döntő többségének gyakorlati foglalkozási jegye is jeles és jó rendű. A közepes testnevelési eredményű tanulóké pedig a jó és a közepes osztályzat között oszlik meg.

Erre engednek következtetni az egész iskolára vonatkozó alábbi együttes adatok is.

Testnevelésből	*jeles*	osztályzatot kapott:	318
Gyakorlati foglalkozásból	*jeles*	osztályzatot kapott:	211
	jó	osztályzatot kapott:	85
	közepes	osztályzatot kapott:	20
	elégséges	osztályzatot kapott:	2
Testnevelésből	*jó*	osztályzatot kapott:	191
Gyakorlati foglalkozásból	*jeles*	osztályzatot kapott:	93
	jó	osztályzatot kapott:	62
	közepes	osztályzatot kapott:	31
	elégséges	osztályzatot kapott:	5
Testnevelésből	*közepes*	osztályzatot kapott:	47
Gyakorlati foglalkozásból	*jeles*	osztályzatot kapott:	16
	jó	osztályzatot kapott:	14
	közepes	osztályzatot kapott:	15
	elégséges	osztályzatot kapott:	2
Testnevelésből	*elégséges*	osztályzatot kapott:	7
Gyakorlati foglalkozásból	*jeles*	osztályzatot kapott:	—
	jó	osztályzatot kapott:	3
	közepes	osztályzatot kapott:	4
	elégséges	osztályzatot kapott:	—

Ugyancsak erre utalnak azok a tapasztalatok is, melyek az iskolánkban levő autószerelő-ipari szakközépiskola adataira vonatkoznak.

Szakközépiskolában			I. o.	II. o.	III. o.	Összesen
Testnevelésből	*jeles*	osztályzatot kapott:	16	24	20	60
Gyakorlati foglalkozásból:	*jeles*	osztályzatot kapott:	5	11	5	21
	jó	osztályzatot kapott:	5	11	12	28
	közepes	osztályzatot kapott:	4	2	3	9
	elégséges	osztályzatot kapott:	2	—	—	2
Testnevelésből	*jó*	osztályzatot kapott:	21	16	14	51
Gyakorlati foglalkozásból	*jeles*	osztályzatot kapott:	4	7	7	18
	jó	osztályzatot kapott:	8	7	5	20
	közepes	osztályzatot kapott:	6	2	2	10
	elégséges	osztályzatot kapott:	3	—	—	3
Testnevelésből	*közepes*	osztályzatot kapott:	8	—	—	8
Gyakorlati folalkozásból	*jeles*	osztályzatot kapott:	—	—	—	—
	jó	osztályzatot kapott:	1	—	—	1
	közepes	osztályzatot kapott:	3	—	—	3
	elégséges	osztályzatot kapott:	4	—	—	4

Érdekes, hogy a második és a harmadik osztályban közepes eredmény már nincs s ugyancsak mindhárom osztályban hiányzik az elégséges osztályzat. (A negyedik osztályban már testnevelési óra nincs.) Hihetetlen volna azt állítani, hogy mindez a véletlen műve, és nincs összefüggésben azzal, hogy ezek a tanulók heti 2 napot töltenek el az üzemben munkával.

Hasonló összehasonlítást készítettünk a jó sportolóknak a termelőmunka gyakorlati foglalkozásaiban elért eredményéről. A felmérés ugyancsak azt mutatta, hogy a jó sportolók gyakorlati foglalkozáson szerzett érdemjegye döntő többségben a jeles és jó osztályzatokra esik. A továbbiakban érdemes lenne olyan vizsgálatokat is végezni, hogy a termelőmunka gyakorlati érdemjegyének a változása mennyiben függ össze a testnevelési érdemjegy változásával, vagy a tanuló sporteredményei, illetve a sportban és a testnevelésben elért fejlődése hatással van-e a gyakorlati foglalkozás eredményére, érdemjegyére stb. Ezen és ehhez hasonló területeken valóban érdemes lenne tartósan és széleskörűen vizsgálatokat, kísérleteket végezni. Meg vagyok győződve róla, hogy igen sok érdekes és hasznos tapasztalattal szolgálna.

A szakmai előképzésben az órák alatt mindig megköveteljük a fegyelmezett viselkedést, hisz ahol gépekkel és vágószerszámokkal dolgoznak, a fegyelmezetlenség könnyen lehet a balesetek okozója. A fegyelmezettségre azonban a tanulókat nevelni és szoktatni kell. *A fegyelemre való nevelés a testnevelési óráknak is tárgya.* A sportversenyek eredményei nagyon sokszor nemcsak a tudásbeli felkészültségen, hanem a fegyelmezettségen is múlnak, főleg, ha csapateredményekről van szó. *A pontosság a testnevelési órákon is erény,* akárcsak a politechnikai oktatásban. *A helytállás számos eredmény alapja a sportban,* de a gyakorlati munkában is.

A munka végzése az iskolai tanműhelyben vagy az üzemben nem mindig egyszerű. Néha többször is újra kell kezdeni a munkát, míg az alapfogásokat, a szerszámmal való helyes bánnitudást el nem sajátítja az ember. A tanuló tehát a munkában is hasznát veszi a kitartó szorgalomnak — mely a sportban a komoly eredmény elérésének az alapja — és a helytállásnak, mert ezzel az akadályok legyőzésének, a nehézségek leküzdésének a készsége is fejlődik benne.

Kiváló lehetőség nyílik a sportban a *kötelességteljesítés* igen szép példáinak a bemutatására és egyben a kötelességteljesítés elmulasztásának következményeire is. A versenyeken nagyon sokszor azon áll vagy bukik a győzelem, hogy mindenki elvégezte-e a rábízott feladatot, azaz, megtette-e kötelességét. Egy-egy verseny elsősége sokszor egy-egy tanuló hanyagságán, vagy nemtörődömségén múlik. *A közösségért való felelősség elvének* gyakorlati bemutatásával könnyű elérni, hogy minden tanuló, aki sportol, szívvel-lélekkel dolgozzék, és a versenyek alkalmával teljesítse a kötelességét. Így vagyunk a munkával is. Igen sokszor kell kollektív munkát végeznie egy-egy csoportnak is a tanműhelyekben. Vajon helyes lenne az, ha a csoport némely tagja nem dolgozna? Tudnák-e a kiszabott normát maradéktalanul elvégezni? Nem! Az üzemben az egyéni felelősség elve a kollektív tervért minden vonatkozásban érvényesül. Az iskolából kikerülő tanulóknak a maradéktalan kötelességteljesítés elvét kell magukkal vinniük jövendő munkahelyükre. Az erre való nevelést a testnevelésben komolyan meg lehet alapozni.

Nem kis feladat *a munkára való készség* kialakítása sem. Hogy az üzemben ne legyenek „lógósok", olyan tanulók, akik csak azért dolgoznak, mert kell, s olyanok, akik csak a könnyebbik végét keresik a dolognak, igen fontos a munkakészségre való nevelés. Hasonlóan a *segítőkészség.* A testnevelési órán és a sportfoglalkozások előkészítésében mindig van kisebb-nagyobb lehetőség a munkára, illetve a tanulók segítségének igénybevételére. Adódik alkalom e téren is a tanulók megismerésére, s mindig van mód a „lusta" tanulók figyelmeztetésére, illetve a munkába való bevonására. S ugyancsak gondolni kell a *munkamorál* kialakítására is. Kialakítása egy életen át érezteti hatását a tanulóban.

A munkában szükséges a testi munka is, az egészséges ember ereje. A tanműhelyekben, az iskolákban is csak az tudja elvégezni a gyakorlati feladatait, aki egészséges testű ember. *A tanuló a testnevelési órákon és a sportfoglalkozásokon egészséges testre, erőre, edzettségre és állóképességre tesz szert.* Ez lényeges! Ajánlatos, hogy a testnevelő tanár szoros kapcsolatot tartson az iskolai természetjáró szakosztály vezetőjével is. Igen jó, ha a kirándulások és táborozások tervét

közösen beszélik meg, és a testnevelő tanár az iskola tanárainak ezzel kapcsolatosan — testnevelési szempontból — hasznos tanácsokat és útbaigazításokat ad. A tanulónak váljék vérévé a természet szeretete, a természetjárás és a kirándulás, hogy az elvégzett munka után felnőtt korában is hasznos és egészséges szórakozással töltse az időt, mert így lesz munkabíró és egészséges ember a munkapad mellett is.

A tanulóközösség nevelése érdekében ugyancsak vannak feladataink. Mi az, ami jobban érleli és összeforrasztja a tanulókat, mint a közös verseny, a közös felkészülés és a közös munka? Ha a testnevelési órákon és a sportfoglalkozásokon kialakítjuk a tanulóközösséget, ez a közösség a tanműhelyekben is sokkal jobb szellemben dolgozik, és jóval nagyobb felelősséggel végzi el a rábízott munkát.

Van arra is lehetőség a testnevelési órákon, hogy a szaktanár a *tanulók figyelmét ráirányítsa a sporteszközök és a sportcélokat szolgáló anyagok megbecsülésére is.* A tanműhelyekben igen sokszor szó esik mindezekről, de soha nem árt, ha minél többször hallja a tanuló. Ebből adódóan rámutathatunk a *rend fontosságára is,* mely elsősorban abból áll, hogy a tornateremben és a szertárban minden eszköznek megvan a maga helye, másodsorban pedig azt a követelményt tartalmazza, hogy az órák befejeztével a tanulók rendben adják át a tornatermet az őket követő osztálynak. A tanműhelyben a tanulók ugyancsak az elmondott elvek alapján fejezik be a munkát, és szerszámaikért felelősséggel tartoznak a tanműhely vezetőjének.

Segítségére lehet a testnevelő tanár a szakmai előképzésnek abban is, ha egyes eszközök ismertetésénél nem szorítkozik csupán a szaktárgyi tudnivalókra, hanem pár mondattal azok gyártásáról, esetleg szerelési (összeállítási) módjáról is megemlékezik.

Az eddig elmondottak általában közvetve szolgálták az iskolai munkaoktatás oktató-nevelő munkáját. Vannak azonban olyan lehetőségek is, amikor közvetlenül is szolgálhatjuk a testnevelési és sportórákkal a munkaoktatást. Jó példa erre a kisebb igényű *fizikai jellegű munkák végeztetése.* Ugrógödör ásása, futópálya salakozása és így tovább, mindig tárgya lehet a munkaoktatás segítésének. Végeztethetünk tanulóinkkal *kisebb eszköz- és tornatermi javításokat.* Az eszközök javítását különösen jól elvégezhetik a tanműhelyekben. De ha sportcélokat szolgáló építkezésekről van szó, ott is részt vehetnek a tanulóink. (Iskolánk tanulói például az udvar egyik részében korszerű kézilabdapályát készítettek.) A leánytanulók megjavíthatják és kimoshatják a tréningruhákat, sportfelszerelést. Egyszóval, akad ezen a téren kinek-kinek a portáján tennivaló bőven. Csak észre kell venni azokat.

Külön kell beszélni a *motoros sport és a szakmai előképzés* kapcsolatáról. Úgy érzem, hogy ez a sport áll a legszorosabb kapcsolatban a szakmai előképzéssel. Ennek a sportnak ugyanis nélkülözhetetlen feltétele a motor ismerete, és ezzel kapcsolatosan bizonyos elektrotechnikai alapfogalmak elsajátítása. Amikor tehát tanulóink megismerkednek a motorral, egyben felkészülnek arra is, hogy a gyárakban és az üzemekben is jobban eligazodjanak a gépek (motorok) működése között. Ezért igen ajánlatos, hogy a politechnikai szakkörök keretében működő motoros szakkörök munkáját figyelemmel kísérje a testnevelő tanár. A jó érzékű, rátermett tanulókat ugyanis a szakkörökből át lehetne igazolni a városi motoros szakosztályokba.

Örömmel említem meg azt is, hogy iskolánk autószerelő-ipari szakközépiskolájának tanulói goo-kart készítő szakkört alakítottak, és az iskola segítségével megkezdték a goo-kartok gyártását. Az első kocsi 1964 áprilisára el is készült, s a kocsival Darázs Antal negyedik osztályos tanuló részt is vett — mint a Radnóti gimnázium sportkörének a tagja — a Budapesten 1964. április 12-én megrendezett goo-kart versenyen.

Gondolom, befejezésként nem árt megemlíteni azt a tényt, hogy maga a szakmai előképzés is elősegíti a testnevelő tanárok munkáját. Egyes eszközök elkészíttetésére, kisebb-nagyobb munkák elvégzésére sokkal jobban fel lehet használni a tanulót, mivel jártas a munkában. A termelőmunka felelősségre, komolyságra, állóképességre nevel. A testi munka edzetté teszi a fiatalokat, s ezáltal a szaktanár is jobb eredményt tud elérni. A motorismeret pedig bebizonyítja, hogy ma már nem a kiváltságosok előjoga a motorsport, mert az iskolában minden tanuló

megtanulhatja a motorvezetést. S ez egyben azt is jelenti, hogy nagyobb a válogatás lehetősége, s ez kedvezően hat a motorsport színvonalának az emelkedésére.

A politechnikai oktatás elve tehát nem állítja lehetetlen feladatok elé nevelőinket, s épp ezért megvalósítása sem lesz nehéz akkor, ha a testnevelő tanár az elmondott elvi szempontok alapján, annak szellemében újszerűen igyekszik ellátni feladatát, s minél többet foglalkozik a politechnikai oktatással, a szakmai előképzéssel kapcsolatos szakirodalommal. A politechnikai oktatással való foglalkozás a testnevelésben egyáltalán nem idegen gondolat. A sport és a testnevelés eddig is a munka és a munkára való nevelés szolgálatában állott, melyet igen találóan kifejez ez a közmondás:

„Jó sport, jó játék = jó munka!"

Iskolai sport

VARGA SÁNDOR

A középfokú iskolák sportköri tevékenységéről

A MTS ügyvezető elnöksége 1964. augusztusában határozatot hozott a középfokú iskolai sportkörök munkájára, és ezzel kapcsolatban útmutatót adott ki.

Az útmutató főbb elvei:

— *a központi évi program helyett — amelyet eddig a MTS adott ki — ezután a MTS megyei, illetve budapesti Tanácsa a helyi viszonyoknak megfelelően szerkeszti meg évi programját, melynek alapján az iskolai sportkörök elkészítik évi munkatervüket, illetve versenynaptárukat.*

— *A határozat érettnek találja a helyzetet arra, hogy a középfokú iskolák sportkörei a MSZMP sporttéziseinek és a MTS kongresszusa határozatának megfelelően a tanulók tömegének sportköri foglalkoztatását tűzzék ki célul.*

— A versenyeztetést általában helyhez, területhez köti (iskola, kerület, körzet, járás, város, megye, illetve Budapest). A középfokú iskolák sportkörei között az országos versenyek, illetve kupaküzdelmek megszűnnek. A középfokú iskolák tanulóinak, illetve sportköri tagjainak a helyi versenyeken van indulási lehetőségük és kívánatos, hogy ezeken el is induljanak. Indulhatnak a középfokú iskolák sportköreinek tagjai a sportegyesületek országos seregszemlén is. Ezenkívül a 14—15 évesek tehetségkiválasztó és ellenőrző versenyein.

— *Az iskolai sportkörökben annyi szakosztály lehet, ahány főhivatású testnevelő tanára van az iskolának. Ezenfelül még a természetjáró szakosztály, melynek működését szintén a tömegesítés szolgálatába kell állítani.*

— *F. év január 1-től a testnevelő tanárok tanórán kívüli sportmunkáját óradíjban honorálják és pedig olyan megoldással, hogy osztályonként heti 1 óra, szakosztályonként heti 4 óra képezheti általában a díjazás alapját.* A cél az, hogy az iskola minden egészséges tanulója legalább heti egy alkalommal részt vegyen tanórán kívüli sportolásban, illetve házi vagy egyéb versenyen.

A középfokú iskolák sportja a felszabadulás után számos változáson ment keresztül. Ezen belül is különböző megoldásokat mutatott a középiskoláktól eltérő sajátosságainál fogva a szakmunkásképző (iparitanuló) intézetek sportköri munkája.

Felmerülhet a kérdés, szükséges volt-e és célravezető-e a jelen helyzetben az eddigi irányzat — amely a szakosztályokra épülő iskolai sportmunkát jelentette — átállítása a tömeges foglalkoztatásra? Gyakorlatilag ugyanis ez a következőket jelenti:

— iskolai sportkörönként a lehetőségeket figyelembe véve eddig annyi szakosztály

működött, amennyit a testnevelő tanárok vállaltak. Ma ez a tanárok számától függ. Ezen belül természetesen attól is, hogy a meghatározott szakosztályi munkát vállalják-e; — több száz, sőt egyes szakmunkásképző intézetek sportköreiben ezren-kétezren felüli sportköri tag vesz részt az iskolai sportban, házi és egyéb versenyeken, bajnokságokon. Ilyen nagy tömeg sportigényének kielégítése csak a folyamatosan, különböző sportágakból több fordulóval vagy egymásra épített versenyek, bajnokságok rendszerével történhet. Az edzésre, felkészítésre úgyszólván nincs is lehetőség, kivéve a szakosztályokat. Eddigi szemléletünk szerint ez ellentmondásban van felkészítési elveinkkel.

Figyelembe kell azonban vennünk, hogy a háziversenyeket — melyek főleg a szakosztályon kívüli tanulók foglalkoztatására hivatottak — a tantervi anyagra építjük. A részvételhez tehát a minimális felkészítést a tanórán megkapják. A háziversenyek alkalmat adnak a tanórán elsajátított mozgásanyag sokoldalú és változatos körülmények között történő versenyszerű felhasználására. Azt hiszem, abban egyetérthetünk, hogy ezek az alapfokon megrendezett versenyek, bajnokságok — ha külön edzés nélkül történnek is — nem vezetnek a tanulók túlerőltetéséhez.

Fel lehet hozni érvként azt is, hogy a tömegesítés jelenlegi elve nem szolgálja az iskolák sportkörei által eddig elért színvonal-emelkedést. Ebben az érvben benne van az, hogy az egyes kiváló teljesítményt nyújtó tanulók, akik magasabb szintű versenyeket nyertek, az iskolai sportra dicsőséget hoztak. Ha a régi szemlélethez ragaszkodunk és az iskolai sport célját az eddigi szakosztályi keretekbe tömörült viszonylag kisszámú tanuló eredményeiben látjuk és ezen eredmények alapján értékeljük azt, akkor vélekedhetnénk így.

Hangsúlyozni kívánom, ebben a véleményben számolni kell azzal a következtetéssel, hogy az iskolai sportkör csak a kevesek, a tehetségesek fejlődését képes szolgálni.

Ezzel szemben az iskola a tömegek bázisa. Az iskola egész működése, feladata a felnövekvő nemzedék mindenoldalú, ezen belül a testi fejlesztés megvalósítása is. Nincs jogunk tehát kirekeszteni a kevésbé tehetséges tanulókat, sportköri tagokat a fejlődés közös lehetőségéből és őket „pártoló tag"-ként kezelni.

Az iskolai sportköröknek köztudomásúan nincs dologi és anyagi, de sok esetben még létesítmény feltételük sem ahhoz, hogy közvetlenül szolgálják a magyar sport minőségi utánpótlását. Ismeretes előttünk, hogy egy-egy „jól működő" iskolai sportkör néhány versenyzője vagy csapata „elutazta" a sportkör költségvetésének harmadát, sőt felét is. Elég itt csak az országos középiskolai kupaküzdelmekre gondolni, ha egy iskola több sportágból feljutott a döntőbe.

Kétségtelen, hogy lelkes testnevelő tanár kartársaink a szakosztályi foglalkozások mellett vagy anélkül eddig is rendeztek a szakosztályokhoz tartozó, vagy egyéb sportágakból is háziversenyeket, bajnokságokat, esetleg páros, hármas küzdelmeket más iskolák sportköreivel is. Ez azonban nem folyt olyan szervezett keretek között, hogy abba az iskola tanulóinak zöme bekapcsolódhatott volna. Ezek az alkalmak inkább a tehetséges tanulók több versenyzési lehetőségét biztosították. Ez a lehetőség a kerületi, területi, járási városi stb. versenyek rendezésével főleg a szakosztályokba tömörült tehetségesebb iskolai tanulók részére ma is megvan.

A MTS Országos Tanácsának 1964. május 22-i határozata „A testnevelés és sport további tömegesítését célzó néhány intézkedésről" a következőkben foglalja össze az iskolai sportkörök feladatait: . . . „Az iskolai sportegyesületekben elsősorban az osztályokon belül és az osztályok között folyó bajnokságokat kell fejleszteni úgy, hogy ezekben minden egészséges tanuló részt vegyen. Az egy közigazgatási területen levő iskolák közti sportvetélkedés is jó módszer, ha az iskolák belső testnevelésére és sportjára épül. A középiskolákban intenzív természetjáró és táborozási életet kell kialakítani. A testnevelő tanárok figyelmét jobban a tömegsportra kell irányítani, munkájukat elsősorban eszerint kell értékelni és a diákok öntevékenységét is jobban igénybe kell venni. A középiskolai és ipari tanuló sportegyesületeknek fel kell hagyniuk azzal a törekvéssel, hogy minőségileg is jelentős egyesületekké fejlesz-

szék magukat. Ehhez az iskolákban nincsenek biztosítva a feltételek, és egyébként sem helyes a középfokú oktatási intézmények sportegyesületeit kiszakítani az egységes testnevelési rendszer keretéből. A középiskolás országos bajnokságok rendszerén változtatni kell, mert jelenleg túlságosan sok anyagi erőt von el az iskolai sporttól, és nem biztosítja a kívánt eredményt. Országos döntők csak négyévenként, az OSN keretében legyenek..."

Melyek tehát azok a kérdések, amelyekben fő szemléleti változást el kell érnünk?

— Az iskolák sportköreiben a kevesek sportja helyett a tömegfoglalkoztatást tartsuk elsődlegesnek. Ennek érdekében a középfokú iskolák tantervi anyagára épülő háziversenyek, páros küzdelmek, területi bajnokságok jussanak döntő szerephez, melyek minél több lehetőséget biztosítsanak az alapfokú versengésekhez. Nem lehet cél a kevesek edzése, felkészítése és versenyeztetése csak szakosztályi keretekben. Nem lehet cél az sem, hogy néhány tájékozódási versenyzővel vagy barlangkutató csoporttal foglalkozzanak az iskolai sportkörök természetjáró szakosztályaiban. Itt is a nagy tömegek túrázásával, táborozásával kell foglalkozni. Az iskolai sportélet minden területén a tömegekkel történő foglalkozásra kell tehát a fő figyelmet fordítanunk.

— Azokat a tanulókat, akiket az iskolai sportkör a jelenlegi szűk szakosztályi keretekben, továbbá létesítmény, dologi és személyi feltételek hiánya miatt nem tud foglalkoztatni, mert tehetségük, előképzettségük miatt az iskolai sportkör lehetőségeinek kereteit túlfejlődték, ki kell adni az erre vonatkozó rendelet szabályait betartva, a külső sportegyesületeknek.

(Folytatjuk)

TARNAWA FERDINÁND

Szabályváltozások a röplabdázásban

A röplabdázás hosszú fejlődés során jutott el jelenlegi fokára. A „feltalálója" már biztos nem ismerne rá a játék eredeti formájára. A fejlődés „állomásait" elsősorban a szabályok módosításán keresztül mérhetjük le. A szabályok változása nyújtott segítséget a fejlődés meggyorsításához, illetve a játék gyors fejlődése tette szükségessé a szabályok módosítását. E megállapítás rámutat arra, hogy — bár a fejlődés mérföldköveit a fontosabb játékszabályok módosítása jelenti — a röplabdázás, a „strandjátéktól" a versenysportig eljutva, igen nagy utat tett meg, megváltozott a játék célja, technikája, taktikája és jellege egyaránt.

A technikai és taktikai változásokat a játékkal szemben támasztott állandóan növekvő igények, szükségletek tették indokolttá. A támadás fejlődése általában gyorsabb ütemű — hisz a röplabdázás célja a pontszerzés — s a továbbhaladás érdekében mindent megtettek és megtesznek a csapatok, fejlesztik technikájukat, növelik taktikai fegyvertárukat, keresik a pontszerzés legjobb módját, lehetőségét. Ezzel párhuzamosan fejlődnek a védekezés módszerei is, ezek azonban elmaradnak, nem követik megfelelő ütemben a támadás fejlődését, ezért „adminisztratív" intézkedésekre van szükség a színvonal kiegyenlítéséhez, az egyensúly megtartásához, azaz a szabályokat meg kell változtatni.

A legjobb módszerek keresése közben olyan lehetőségeket is kihasználnak, amelyet a játékszabályok nem tiltanak, mint pl. a „takarás". A takarással nagymértékben növelték a támadás hatékonyságát, és olyan előnyökhöz juttatták a nyitó csapatot, hogy kénytelenek voltak a szabálymódosítások eszközével kiküszöbölni ezt az előnyt (1959-ben megtiltották a takarást).

A védekezés megkönnyítését, illetve a támadás erejének csökkentését szolgálták a követ-

kező fontosabb szabálymódosítások az elmúlt időszakban: 1921-ben bevezették a középvonalat; 1922-ben a támadóvonalat; 1937-ben megjelentek az osztóvonalak és meghatározták a nyitásterületet; 1940-ben megtiltották a kézből való nyitást stb.

Azonban nemcsak a védekezés színvonalát, minőségének javítását tették lehetővé a megváltozott játékszabályok, hanem elősegítették a támadás hatásfokát, növekedését is, mégis azt tapasztaljuk — a jelenlegi változásoknál is — hogy elsősorban a védelem megerősítésének érdekében születnek a módosítások.

A szabályok megváltoztatása tehát szükségessé teszi az új megoldások kutatását, lehetőséget teremt az eredményesebb technikai és taktikai elemek bevezetésére. Ennek következtében a támadás eszközei bővülnek s megint meggyorsul fejlődése. Ezt követik a szabályok módosításai, ami újból a játék technikájának és taktikájának megváltozását vonja maga után. Időközönként ezek a mennyiségi változások olyan pontra érnek el, amikor szükségessé válik a minőségi változás, azaz olyan szabálymódosításokra kerül sor, amelyek megváltoztatják a játék jellegét is.

A játék jellegét megváltoztató szabályok a kialakulást követő években mutatkoznak meg kézzelfoghatóan. Ilyenek pl. a következő módosítások: 1900-ban tiltották meg a labdavezetést; 1917-ben határozták meg a játék hosszát 15 pont elérésében, és ekkor csökkentették az érintések számát háromra egy térfélen; 1918-ban vezetik be a forgás szabályát és a játékosok számát 6 főre csökkentik; 1937-ben lehetőség nyílik a cserék végrehajtására; 1950-es években eltörlik az osztóvonalat és az osztókereszteket stb.

A fejlődés jelenlegi szakaszán is szükségessé vált bizonyos szabálymódosítás az „egyensúly" helyreállítása érdekében.

A legújabb szabálymódosítások lényege

A rohamos fejlődés következtében újból olyan stádiumba került a röplabdázás az elmúlt években, hogy a támadás lehetőségei, annak színvonala túlzott mértékben megelőzte a védekezés fejlődését. Egyrészt a játék szabályai biztosítottak nagyobb lehetőséget a támadás befejezésére, másrészt az elmúlt évtized edzésmódszerei — a fizikai képességek fejlesztésének előtérbe kerülése — tették lehetővé a támadás technikájának és taktikájának további fejlődését. Ugyanakkor a védekezés lehetőségeit — elsősorban a sáncolás végrehajtását — bizonyos fokig korlátok közé szorították a szabályok.

Az eddig érvényben levő szabályok — a háló fölötti játék megítélésében — megnehezítették a játékvezető tevékenységét is. Nehéz feladat megoldása elé kerültek játékvezetőink akkor, amikor a sánc átnyúlását kellett elbírálniuk, különösen a 2—2 és ½ óráig tartó mérkőzéseken.

A nehézségek mellett a háló fölötti átnyúlás elbírálása olyan „fegyvert" is adott a játékvezetők kezébe, amit egyes csapatok érdekében kihasználhattak. Sajnos a tapasztalatok azt bizonyították, hogy ezt ki is használták egyesek, s így a mérkőzés végső kimenetele sokszor nem a tudás alapján dőlt el, hanem a játékvezető kedve, „érdeke" szerint. Ez viszont nem emelte a mérkőzések színvonalát, a versenyek értékét.

A támadás és védekezés közötti egyenlőtlen fejlődés következtében beállott aránytalanságok kiküszöbölése mellett, az újabb szabálymódosítások azért is váltak szükségessé, hogy a játékvezető tevékenységét megkönnyítsék. Az új szabályok a következőket tartalmazzák:

a) A XVII. Játékszabály 4. pontjában (a sáncoló játékos és a sáncolás meghatározásában) a változás szerint *„a támadó offenzív érintése után"* érintheti csak a sáncoló játékos a labdát, illetve a labda a játékost. Figyelnie kell tehát a játékvezetőnek arra, hogy a sáncolást a játékosok valóban az ellenfél támadó érintése után alkalmazzák-e. (Támadó érintésnek kell tekinteni minden olyan érintést, amely arra irányul, hogy a labdát az ellentérfélbe juttassa, legyen az leütés, ejtés, nyitás vagy kosárérintés stb.)

b) Az új szabályok szerint „a sáncolók — egy vagy több — *átnyúlhatnak* kezükkel a háló fölött, de nem érinthetik a labdát az ellentérfélen az ellenfél támadó érintése előtt."

E két pont alapján leszűrhetjük, hogy —

az eddigiektől eltérően — a sáncoló játékos(ok) ténylegesen is átnyúlhatnak a háló fölött, de a labdához csak azután érhetnek, ha a támadást befejező játékos már megérintette. Ha a sáncoló játékos tehát előbb érinti a labdát mint a támadó, akkor ez hibának minősül. Nem akadályozható a sáncoló által azonban az a labda (pl. keresztfeladás, ugratás, feladás stb.), amely a háló közelében, de a térfélen belül halad és nem a támadás befejezésére irányul.

c) Az átnyúlás engedélyezése mellett, másik lényeges változás a következőkben fogalmazható meg: „A tényleges sáncolásban részt vett bármelyik játékos jogosult másodszor is érinteni a labdát. Ez esetben azonban ez az újabb labdaérintés — melyet már a második labdaérintésnek kell tekinteni — nem lehet sem leütés, sem szándékosan helyezett labda." A sáncról felpattanó labdát tehát a sáncolásban részt vett — vagy a sánc mellett egy méteren belül helyezkedő — játékos nem ütheti le az ellentérfélre. Ez, úgy gondolom, nem jelent problémát, annál inkább „a szándékosan helyezett labda" tartalmának a meghatározása.

Az elmondottak szerint pl. nem lehet a második érintésre — ha azt a sáncolásban részt vevő játékos hajtja végre — a labdát légikosárral (egy vagy két kézzel) az ellentérfélbe továbbítani a háló szintje fölül;

— nem továbbítható át a labda a háló szintje alól sem helyezve vagy ejtve;

— nem lehet a labdát a háló szintje fölött szándékosan átlökni sem ököllel vagy ujjhegygyel.

A sáncolásban részt vett játékos másodszori labdaérintésének engedélyezése a védekezés erősítését, a játék folyamatosságának biztosítását szolgálja. Ezért, ha a második érintéskor a labda az ellentérfél felé halad ugyan, de azt a játékos nem szándékosan helyezi, nem jelent hibát. Semmiképp sem szabálytalan tehát az, ha a sáncérintés után a labdát az egyik sáncoló pl. alsóékkel másodszorra megjátssza és az az ellentérfélre perdül, vagy ha a feladás — pontatlan labdakezelés miatt az ellentérfélbe jut. A „szándékosság" megítélése a játékvezető hatáskörébe tartozik, azaz neki kell elbírálnia, hogy a sáncolásban részt vett játékos a másodszori érintéskor szándékosan juttatta-e a labdát az ellentérfélbe vagy sem.

Az új szabályok várható hatása a röplabdázás további fejlődésére

A bevezetőben már említést tettem arról, hogy a szabályok módosítása hatást gyakorol, bizonyos változtatásokat tesz szükségessé a technikai és taktikai elemek végrehajtásában. Ez a lehetőség illetve szükségszerűség a jelenlegi szabálymódosítás következtében is fennáll. A szabálymódosítások elsősorban a háló melletti és fölötti játékfázisra vannak hatással, ezért a hálóközelben alkalmazott technikai elemek, illetve taktikai feladatok megoldásában kell változtatásokat eszközölni. A technikai elemek közül elsősorban a feladás, a leütés és a sáncolás végrehajtásánál kell figyelembe venni a módosításokat.

A *feladásokat* — mivel az átnyúlásra lehetőség van — nem szabad a háló közelébe adni, mint azt eddig tettük. Az eddigi szabályok lehetővé tették, hogy a feladáskor minél közelebb adjuk a labdát a hálóhoz, mert így az ütés alkalmával lehetőség nyílt arra, hogy meredeken, a hálóhoz közel kerüljön az ellentérfélre a labda. Ez az ütések hatásfokát nagymértékben növelte. A feladás technikai végrehajtásában ugyan nem szükséges változást eszközölni, de megváltozhat a feladás helye. Az optimálisnak elfogadható távolság — ahol a feladó játékos tartózkodik — a hálótól kb. 1—1 és ½ méter. A feladott labda távolsága a hálótól 50—100 cm között legyen. A hálótól történő eltávolodás maga után vonja a feladás magasságának növelését is.

A *leütés* — a feladás helyének és magasságának megfelelően — technikai végrehajtását tekintve is megváltozhat. Leglényegesebb változás a lendületszerzés és a törzs munkájának fokozott kihasználásában jelentkezhet.

A lendületvétel sokkal energikusabb, hosszabb és erőteljesebb lehet, és mivel a feladás távolabb kerül a hálótól s ennek következményeként nem kell félni attól, hogy a hálót érinti a leütő, illetve az ellentérfélbe lép a nagy lendület miatt. A felugrást megkezdheti az ütő már a hármas vonalnál, illetve nem

sokkal mögötte, a hálótól mintegy 2—2 és ½ méterre.

A kitámasztás nem lesz olyan mérvű, mint előzőleg, mivel nem szükséges a vízszintesen ható erőt függőleges erővé átalakítani. Távolabb kerülhet a leérkezés pontja a felugrásétól, s így a felugrás íve hosszabb lehet. A lendületvétellel szerzett energia és a törzs hajlítása ütéskor (bicskázás) következményeként erőteljesebbé válhat az ütés. (Több az energiaforrás.) Emellett viszont a felugrás magasságát kell növelni, hogy a távolabb került feladást is megfelelő szögben — minél közelebb a hálóhoz — tudjuk leütni.

A *sáncolás* végrehajtását tekintve szintén várható bizonyosfokú változás. A leglényegesebb változás az, hogy a sáncfal kialakítható a háló fölött — sőt a háló vonalán túl is az ellentérfél fölött — s így megakadályozható a labda leütése a sánc és a háló közé.

Ezenkívül a csukló aktív használatának következményeként, támadó jellegűvé válik a sánc.

Mivel nem kell vigyáznia a sáncolónak az átnyúlásra, az ütés végrehajtását már „csírájában" — a labda megütésének pillanata után el lehet fojtani.

A meglevő lehetőség ellenére sem szabad azonban erőszakoltan csak az átnyúlásra törekedni — erre külön kell oktatni a játékosokat, mert igen sok hátrány származhat belőle. Mivel a hálót ezután sem érinthetik meg a játékosok, így az átnyúlás mértéke korlátozott. Az erőszakolt átnyúlás alkalmával a sánc magassága is csökken, nagyobb lehetőség nyílik arra, hogy a sánc fölött üssék át a labdát.

Nagy veszélyt rejt magában az átnyúlás erőltetése olyan módon is — különösen az alacsonyabb játékos esetében — hogy a leérkezéskor a sáncoló játékos átesik az ellenfél térfelére vagy a hálót érinti meg.

Átnyúláskor a sérülés veszélye is megnő.

A szabályváltozások következményeként a *taktika* megválasztásakor is több változásra kell számítani.

— A támadás végrehajtásakor fokozottabban törekedni kell az ellenfél sáncának szétfeszítésére, ezért a támadások zömét a szögletekben ajánlatos befejezni.

— Az „egybőljáték" jelentősége újból megnövekszik, tehát többet kell vele foglalkozni.

— A támadás fedezésére nagyobb gondot kell fordítani, az ütő mögötti területet túl kell fedni a megfelelő védekezés biztosítása érdekében.

— A sáncolók mögötti terület fedezésére kisebb energiát kell fektetni előreláthatóan, mivel a sáncolóknak is lehetőségük van másodszorra érinteni a labdát, valamint az átnyúlás engedélyezése megnehezíti az eredményes ejtések alkalmazását.

— Minden valószínűség szerint meg kell erősíteni a térfél középső és hátsó részét, mivel az ütések nem zárnak be olyan hegyes szöget, mint eddig, azaz az ütések talajraérkezése távolabb kerül a hálótól.

— Az ütés végrehajtásának módját egyénenként és esetenként kell megválasztani.

E néhány szempont is mutatja, hogy a jelenlegi szabálymódosítások is hatást gyakorolhatnak a technikai és taktikai feladatok végrehajtására. Természetesen nem kell azt várni, hogy most egycsapásra megváltozik a játék képe, azonban némi változás már a kezdet kezdetén is várható. Így pl. feltehető, hogy a labdamenetek időtartama megnövekszik, kevesebb esetben fordul elő a játék „erőszakos" megszakítása. Bizonyos fokig a magas és jól ugró játékosok előnyösebb helyzetbe kerülnek. A mezőnymunka — elképzelésem szerint — eredményesebbé válhat, megnőhet az ütések elleni védekezés lehetősége stb.

A változásoknak meg kell mutatkozni a játékosok felkészítésében is, mivel az alapvető fizikai tulajdonságok szerepe még inkább megnő. (Elsősorban a ruganyosság, az erő, az ügyesség.)

A változások jelentősége, mértéke jobban lemérhetővé válik majd a gyakorlatban és elsősorban a nemzetközi válogatott mérkőzéseken. A hazai bajnokság, az iskolai sportkörök csapatainál lassúbb lesz ez a változás, később válik „kézzelfoghatóvá", mivel ezeknél — még sok esetben — az alapvető technikai és taktikai feladatok elsajátítása az elsődleges. Ennek ellenére mégis helyes, ha további munkánkat a változások és az ezekből adódó lehetőségek kihasználásával végezzük.

Tájékoztató

Szakfelügyelők beszámolója Debrecenben

A Művelődésügyi Minisztérium a folyó tanítási évben Hajdú megyében, illetve Debrecenben rendezett megyei beszámolót. A kétnapos tanácskozáson *Szekeres Sándor*, a Hajdú megyei vezető testnevelési szakfelügyelő számolt be az általános iskolai Nevelési Tervről az iskolai testnevelési és sportmunka tapasztalatai alapján. A tanácskozáson részt vett a Magyar Testnevelési és Sportszövetség képviseletében *Sós István* főelőadó, az Országos Pedagógiai Intézet részéről *Tiboldi Tibor* adjunktus, valamint Borsod, Békés, Nógrád, Szabolcs, Szolnok megyék és a Fővárosi Tanács vezető szakfelügyelői, néhány járás szakfelügyelője és *Nyiri János*, a minisztérium munkatársa.

A megyei beszámoltatás hivatalos célja az, hogy a minisztérium által megadott témában a Művelődésügyi Osztály adjon számot a végzett tevékenységéről, tárja fel a megye (város) iskoláinak helyzetét, fejlődését, lemérje és értékelje az országos intézkedések hatását a nevelés és oktatás fejlődésére, továbbá általánosítható és további intézkedések alapjául szolgáló tapasztalatokat adjon. A beszámoló ezért a szóban forgó témában a megye (város) hivatalos álláspontját is tükrözi, és elkészítésében az illetékes szakfelügyelők közös tevékenysége jut kifejezésre.

A három éve rendszeresített megyei beszámolón általában a szomszédos megyék illetékes szakirányítói is részt vesznek.

Az egyes szaktárgyakban rendszeresített évenkénti megyei beszámoltatás rendszere lehetővé tette, hogy a régebben szokásos, valamennyi szakfelügyelő számára kötelező tanév végi írásos jelentés megszűnjön. Ez részben hozzájárulhat a szakfelügyeleti munka adminisztratív tevékenységének a csökkentéséhez, ugyanakkor azonban a központi irányítás általánosítható tapasztalatokra tehet szert.

Szekeres Sándor referátumában utalt arra a felelősségre, amely mindenkire hárul, aki olyan kérdésben akar állást foglalni, irányt mutatni, amely a gyakorlatban még megközelítően sem érlelődött meg. A gyakorlati tapasztalatok alapján összegezésre kerülő megállapítások sokszor önmagunk számára sem adhatnak megnyugtató eredményt, ezért állandóan folyamatában is keresnünk és kutatnunk kell a megfelelő és mindig jobb, alkalmasabb eljárásokat. Megállapítása szerint az iskolareform célkitűzésének eredményes megvalósítása azt a követelményt állítja nevelőink elé, hogy az iskolákban egységes szemléletből fakadó korszerű egységes nevelői munka folyjék. Az „egyformán" nevelés alapvető kívánalom volt Hajdú megyében. Ehhez azonban a nevelők elvi és gyakorlati útmutatást vártak. Olyan útmutatást, amely az adott életkori sajátosságok és objektív körülmények alapján meghatározza a szintet és megjelöli a szint eléréséhez vezető gyakorlati tevékenységet. Ilyen vonatkozású útmutatást azonban hiába vártak a nevelők. Felvetődött az a probléma is, hogy vajon a kedvező feltételek birtokában is alkalmasak-e a nevelők az egységes nevelői eljárás megvalósítására? A Nevelési Terv tanulmányozása, az egységes szemlélet kialakítása érdekében megjelent dokumentációk vitája során azonban világossá vált annak a tudata, hogy megfelelő pedagógiai ismeretek nélkül lehetetlen az egységes kiindulási alap megteremtése.

Nem volt egységes a testnevelést tanító nevelők szemlélete a Nevelési Terv megjelenésének időszakában, s nem mondható egységesnek még ma sem. Sokan úgy vélekedtek, hogy a testnevelési órán a tanulók olyan sokféle nevelési vonatkozású megnyilatkozásával találkoznak, amely bőven ad programot mindenféle központi Nevelési Tervtől függetlenül is a nevelési tevékenységre. Sok nevelő a tanterv koncepciójából eredő nevelési lehetőséget és feladatot bőven elégnek találta.

A Nevelési Terv bevezetésekor tapasztalt bizonytalanságot a szakmai munkaközösségeken keresztül próbálták a megyében megszüntetni a megjelent dokumentumok alapos elemzésével. Igen eredményes és célravezető volt a Nevelési Tervből adódó új feladatok megismerése a társadalom viszonylatában. A szülői értekezletek, a családlátogatások fokozott élénksége, a témával foglalkozó tanácsülések hatékonyan hozzájárultak a sokrétű tennivalók felismeréséhez és a tudatos aktivitás felkeltéséhez.

A Nevelési Terv teljesebb megismerésével és végrehajtásának első lépéseivel párhuzamosan végezték munkájukat a nevelők, az új általános iskolai tanterv bevezetéséből adódó feladatokkal. A számtalan gyakorlati példa és az ezekből következtethető elvi megállapítások győzték meg a nevelőket arról, hogy *a két dokumentum szoros egységben való vizsgálata, összefüggéseinek következetes érvényesítése egymástól elválaszthatatlan, képtelenség csak a Nevelési Terv alapján nevelni és csak a tanterv alapján oktatni.* A beszámoló véleménye alapján, akkor járunk helyes úton, amikor a tantervet — mint alapdokumentumot — fogadjuk el oktató-nevelő munkánk iránytűjének, a Nevelési Tervet pedig mint olyan pillért, amely segítséget ad munkánk végzésében elvi és gyakorlati kérdésekben egyaránt. Ez a felismerés határozta meg a munkaközösségek olyan irányú tevékenységét, amely a testnevelési tanmenetek készítésében az oktatási és nevelési cél megtervezésének teljes összehangolására való törekvését határozottan igényelte. Az ilyen jellegű tervezés minden esetben kifejezésre jutott a helyi adottságok és az adott tanulók neveltségi szintjének figyelembevételével. Nagyon örvendetes tény, hogy a megye és Debrecen város területén igen sok ilyen szellemben készült tervezőmunkával találkozhatunk.

A testnevelő tanár tevékenységében az oktatás és nevelés egységének a kidomborítása és az egyes

órák ilyen szellemben való vezetése csak nagyon jól megalapozott és mélyen átgondolt tervező munkával érhető el. A tanterv és a Nevelési Terv alapos ismerete nélkül nem kezdhetjük el a tanmenet tervezőmunkáját. Az új általános iskolai tanterv bevezetéséből adódó tervezőmunka komoly feladatát a megye szakmai munkaközösségei vállalták magukra. Közösen dolgozták ki az 1—4 és 5—8 osztály tanmeneteit. Ezeket a tanmeneteket a tanév eleji szakmai tanácskozásokon részletesen ismertették a nevelőkkel, s utasítottak valamennyi nevelőt arra, hogy a munkaközösségek által kidolgozott iránymutató tanmenetek alapján a helyi adottságok figyelembevételével készítsék el tanmeneteiket.

Az iskolaigazgatók a megye és a város iskoláiban általában, a más tantárgyakhoz hasonló számban látogatják a testnevelési órákat. A látogatás hatékonysága érdekében természetesen nélkülözhetetlen a tárgy alapvető szakproblémáinak ismerete. A tapasztalat szerint egyre több igazgató rendelkezik megfelelő szakmai alapismerettel. Ehhez nagy segítséget nyújthat a szakfelügyelői látogatás és a közösen végzett óralátogatások elemzése. Az igazgatók elsősorban természetesen a tanmenet és az óravázlat alapján tájékozódnak és mondanak bírálatot a látogatott órákon tapasztaltakról.

A nevelés minden területén nagy fontossága van a tanulók fegyelmének. A testnevelés tanítása nemcsak igényli, de nélkülözhetetlenné is teszi a tudatos fegyelmet. Erre azonban tervszerűen nevelni kell a tanulókat.

A tervezőmunka realitása érdekében, a tervdokumentumok teljesértékű megvalósítása vagy annak maximális megközelítése érdekében szükséges a tanév elején megismerni a tanulók képességét. A felmérések tapasztalatai általában széles skálán mozognak. A rendszeres, következetes nevelői tevékenység azonban, viszonylag rövid idő alatt is hozzájárulhat a szélső esetek felszámolásához és biztosítható, hogy egy-egy osztály tanulói fő vonásokban megközelítő színten legyenek.

A beszámoló röviden foglalkozott a megyei és Debrecen város szakfelügyelet problémáival. A területen 8 szakfelügyelő áll rendelkezésre. Általában 50—50 iskolaegységre jut egy-egy szakfelügyelő. A szakfelügyelők mindegyike rendszeres továbbképzésben vesz részt. A szakfelügyelők jó kapcsolatot tartanak az illetékes járási, városi Művelődésügyi Osztályokkal. Az osztályvezetők munkatársaiknak tekintik a szakfelügyelőket. A szakfelügyelők fontos feladatát képezi a munkaközösségek vezetőinek irányítása. A megye területén 16 általános és 9 középiskolai szakmai munkaközösség működik. A szakfelügyelők igen jó kapcsolatban vannak a tömegszervezetekkel is. Valamennyi szakfelügyelő tagja a járási, városi TS elnökségeknek, kivétel nélkül járási, városi ÁIST elnökök. Ezzel biztosítható az iskolai sporttevékenység egységes és közvetlen irányítása. Szekeres elvtárs megállapítása szerint a megyében működő szakfelügyelők kivétel nélkül szakmailag, pedagógiailag jól képzettek, nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkeznek és képesek a nevelők maximális segítésére, irányítására és ellenőrzésére.

Érintette a beszámoló a testnevelési baleseteket is. Megjegyezte, hogy az újonnan épült létesítmények egy része nem minden vonatkozásban felel meg az egészségi és higiéniai követelményeknek. A létesítmények magukban hordják a baleset lehetőségét. A létesítmények egy része nem rendelkezik a Nevelési Tervben rögzített feltételekkel — elsősorban egészségügyi vonatkozásban. Az iskolaépületek térfogata nem áll arányban a tanulói létszám emelkedésével. Az iskolaudvarok zsúfoltak, a szabadtéri létesítmények nagy része az iskolaudvarokon van, a zsúfoltságból adódó problémák számtalan megoldatlan kérdést vetnek fel nemcsak egészségügyi, de baleseti lehetőség vonatkozásában is. A testnevelő tanárok baleset-megelőző jó munkájának tudható be, hogy a megye területén az elmúlt hosszú évek alatt sem következett be számottevő súlyos baleset. Az új általános iskolai tanterv feldolgozásakor a baleset elkerülésének a szempontjait is messzemenően figyelembe vették. Az Állami Biztosító adatai alapján Debrecenben 1964-ben 15 testnevelési jellegű baleset fordult elő, ebből is 8 a sportfoglalkozásokon. A jegyzőkönyvek alapos vizsgálatából azonban kitűnik, hogy a balesetek többsége nem a módszertani vagy nevelői mulasztások következményei, hanem az elkerülhetetlen véletlenségekből adódtak.

Az elhangzott és a fentiekben röviden vázolt referátum után a részt vevő megyék vezető szakfelügyelői mondották el a témákkal kapcsolatos véleményeiket, tapasztalataikat, állásfoglalásaikat. A hozzászólások őszinte hangjában kifejezésre jutott a Nevelési Terv eredményes felhasználásának sokféle problémája.

Szabolcs megyében az elmúlt tanítási években nemcsak a testnevelést tanító nevelők, de más szakos tanárok is elég bizonytalanok a terv eredményes felhasználási lehetőségeit illető kérdésekben. Megítélésük szerint túl sokat ölel fel a Nevelési Terv — ezért az ajánlott tevékenységi formákból csupán résztevékenységek megvalósítására törekednek. Úgy tűnik — a vezető szakfelügyelő véleménye szerint —, hogy a Nevelési Terv keveset ad a testnevelést tanító nevelőknek. A többletvárás csalódásba ment át. Kifogásolják a terv szerkezetét is, véleményük szerint tantárgyanként több konkrét segítségre lenne szükség. A szakfelügyelők tapasztalatai szerint a testnevelés tervezésében és az órákon a múlthoz képest nem tapasztalható semmi lényeges különbség. A tanulók neveltségi szintjének emelkedését nem tapasztalják. Véleményük szerint a nevelés területén csak fokozatosan lehet előrehaladni, és ez az előrehaladás összefüggésben van a társadalom fejlődésével, elsősorban az anyagi javak emelkedésével.

Bertalan Imre a *Szolnok* megyei tapasztalatokat megközelítőleg sem ítélte meg olyan pozitívnak,

mint a beszámolóban elhangzott Hajdú megyei. A megyében testnevelést tanító nevelők elsősorban testnevelői szemmel tanulmányozzák a Nevelési Tervet. Véleménye szerint a testnevelőkben nem alakult ki a nevelésközpontosultsági koncepció. A nevelők tervezőmunkája nagyon sematikus, túlságosan mechanikusan foglalkoznak e kérdéssel a nevelők. Helytelennek tartja, hogy az egyes osztályok neveltségi szintjeit nem kollektívan állapítják meg. Amikor a nevelők tudatában a Nevelési Terv megérik, akkor beszélhetünk majd nevelésközpontosultságról. A testnevelők csupán az ajánlott tevékenységi formákat veszik figyelembe, de az élő valóságról, mindazokról az iskolán kívüli hatásokról, amely a tanulókat éri, nem vesznek tudomást.

A *Békés* megyei testnevelők is sokat foglalkoztak az elmúlt évben a Nevelési Tervvel. A megyében azonban csupán a testnevelés szempontjából vizsgálták a tervet, ennek következményeként jelentkezett az a bizonytalanság, hogy tulajdonképpen mit is kell tenni tanmenettervezéskor az ajánlott tevékenységekkel. Betervezhető-e a tanmenetbe, lehet-e egyáltalán viszonylagos rövid időhöz kötni a megvalósítás igényét.

Varga Sándor budapesti vezető szakfelügyelő ismertette a budapesti nevelők állásfoglalását. E szerint a terv célkitűzéseit be kell építeni a tanmenetekbe. Ez azonban magában rejti a formalizmus veszélyét. A nevelés feladatait nem lehet csupán a tanórára leszűkíteni. Az egyes ajánlott tevékenységi formák eredményeit az iskolai össztevékenység vetületében, perspektivikusan kell vizsgálni. Nagy gondot okoz a koordinálás. Nagyon lényeges, hogy a koordinált feladatokban jusson kifejezésre az ifjúsági mozgalmi szervek tevékenysége.

Nagy László Szabolcs megyei szakfelügyelő javasolta bizonyos szintű normák felállítását. Tapasztalata szerint a tanárképző intézetek nem foglalkoznak olyan konkrétan a pedagógia és pszichológia kérdéseivel, hogy a kikerülő fiatal nevelők határozottan tudjanak eligazodni a látszólag bonyolult kérdésekben. Véleménye szerint a tantestületek heterogén pedagógiai szemléletet képviselnek, javaslata szerint az egységes pedagógus szemléletet kellene elsősorban elősegíteni az iskolaigazgatók színvonalasabb nevelői eljárásával. Megítélése szerint, amíg az iskolák tárgyi és dologi feltételei nem állnak a szükséges mértékben rendelkezésre, addig nem sok sikerrel lehet a nevelési követelményeket megvalósítani.

Borsod megyében több igazgató bevonásával átdolgozták és megbeszélték a testnevelésre vonatkozó feladatokat, az eredményeket több év távlatából fogják újból részletesen megtárgyalni. A nevelőtestületek heterogenitása nagy nehézséget jelent az iskolákon belüli egységes nevelési követelmények megvalósításában.

Tiboldi Tibor utalt arra a nyugtalanságra, amely egyes pedagógus körökben tapasztalható. Ennek oka a türelmetlenség. A Nevelési Terv segítse az egyes tárgyak tantervi célkitűzéseit, de a tervet nem lehet valamiféle tantervszerű dokumentumként kezelni. A terv anyagát nem szabad mechanikusan átvenni.

Debrecen Városi Tanács Oktatási Osztálya részéről a tanácskozáson részt vevő *Kecskés elvtárs* kifejtette a sokoldalú ember képzésében a nevelők tudatos, tervszerű munkájának a szükségességét. A Nevelési Terv elsőrendű feladata segítés a nevelői munkában. Egységes nevelői eljárások szükségesek, és ebben a tevékenységben a nevelés összes területét figyelembe kell venni. A tudatos, tervszerű nevelői munkához nagy segítséget nyújthat a Nevelési Terv.

A tanácskozás résztvevőinek alkalma volt több debreceni iskolát meglátogatni és az igazgatókkal, testnevelő tanárokkal közvetlen eszmecserét folytatni. A spontán látogatások meggyőzték a szakfelügyelőket arról, hogy a város iskoláiban tervszerű oktató és nevelő munka folyik. A megyei beszámoló szoros összhangban volt a látottakkal.

A tanácskozás témája kétségkívül komoly gondot jelentett a megyének. Ez volt az első tanácskozás, amikor erről a komplex problémáról egy tantárgy viszonylatában beszéltünk. Dicséretére szolgáljon a megye szakfelügyelői kollektívájának, hogy ebben a nehéz témakörben nemcsak a problémák felvázolására, de a konkrét tapasztalatokra utalva hasznosnak látszó útmutatást is tudott adni. A hozzászólások nagy többsége kifejezte a nevelők körében tapasztalható bizonytalanságot. A testnevelés viszonylatában nehezen tudják alkalmazni a Nevelési Terv koncepcióját. Úgy tűnik, hogy a sok jószándékú törekvés egy kicsit túlkompenzálja a feladatokat. Sok helyen nem egységében, hanem csupán részterületeiben foglalkoznak a tervvel. A terv végrehajtásának sikere az iskolák vezetésének egységes eljárását igényli, nem lehet csupán egy-egy szaktárgy elszigetelt tevékenységétől várni a program eredményeit. Az iskolavezetés fontos feladata a nevelés különböző tényezőinek koordinálása. Ehhez azonban fokozottabban szükséges a nevelői munka tudatosabb, rendszeresebb tervezése és megvalósítása. A testnevelés és iskolai sporttevékenység jó alkalmakat adhat a tanuló személyiségének kibontakozására, spontán megnyilvánulására. Ez a körülmény a testnevelők fokozottabb és tervszerűbb nevelői eljárásait igényli, de fokozza a felelősség kérdését is. A tanulók személyiségének alakítása, formálása csak az egyéni és a kollektív iskolai és iskolán kívüli tevékenységben folyhat eredményesen. A személyiség különféle jegyei elsősorban a tevékenység közben nyilvánulnak meg és a tevékenység közben alakíthatók ki a legeredményesebben. Eddig is azt tették, de nem elég céltudatossággal, nem teljes átgondolással. Az adott életkorokra jellemző sajátosságok konkrét ismerete, az ajánlott tevékenységi formák gazdag anyaga minden nevelő számára bőséges segítséget nyújthat a céltudatos nevelői munka megtervezéséhez és megvalósításához.

Nyíri János

Megalakult szakszervezetünk testnevelési tagozata

A Pedagógusok Szakszervezete Elnöksége mellett működő Testnevelési Tagozat az elmúlt év december hó 16-án, 17-én a megyei sportfelelősök, valamint a testnevelési tagozatvezetők részvételével országos értekezletet tartott.

A kétnapos értekezleten Burka Endre OPI tanszékvezető a „Testnevelés időszerű feladatai az oktatási reformtörvény megvalósításának jelenlegi időszakában" című előadását, Dr. Juhász Károly, a Pedagógusok Szakszervezete K. V. munkavédelmi főfelügyelőjének filmvetítéssel egybekötött „Munkavédelem a testnevelési órán" c. előadását, valamint a Központi Tagozat 1965. évi munkatervjavaslatát vitatták meg az értekezlet résztvevői.

Valamennyi téma körül élénk vita alakult ki, a vita eredményeként, melynek célja főként az 1965. évi munkatervi feladatok meghatározása volt, eredményezte az itt közölt munkatervi pontok kialakulását.

A Központi Testnevelési tagozat munkaterve 1965. január—augusztus hónapokra

A Pedagógusok Szakszervezete Elnöksége mellett működő Testnevelési Tagozat 1965. január—augusztus hónapokra tervezett feladatait a szakszervezetünk vezető szervei (Kongresszusa, Központi vezetősége elnöksége) határozatai, a Köznevelési és Szervezési Osztály 1965. évi munkatervének ide vonatkozó programpontja, valamint a Művelődésügyi Minisztérium 1964/65. tanévre meghatározott főbb feladatai és az MTS Tudományos és Oktatási Osztálya 1965. évi programpontjai határozzák meg.

A fentiek értelemszerű alkalmazása tehát nem minden esetben jelent új feladatokat, hanem az eddigiek elmélyültebb továbbfejlesztését, a fejlődést biztosító vagy gátló tényezők reális értékelését, a szükségszerűen jelentkező új feladatok megoldását.

A közelmúltban megalakult Testnevelési Tagozat feladatai a jelzett időszakra a következők:

1. Tagozatunk fokozatosan bekapcsolódik és feladatokat vállal a testnevelési órák hatékonyabb munkavédelme kialakításának, kiszélesítésének munkálataiba. Az illetékes társszervekkel együttműködve
   a) részt veszünk a testnevelési órák munkavédelmével kapcsolatos rendelkezések előkészületeiben, kidolgozásában,
   b) felmérjük és összegezzük az 1964/65. tanév testnevelési óráin történt tanulói és tanári baleseteket.
2. A testnevelési szakfelügyeletet több megyében társadalmi munkában végzik. A társadalmi szakfelügyelet mint a felügyeleti rendszer egyik formája, igen élénk érdeklődést váltott ki pedagóguskörökben. A társadalmi szakfelügyelet eddigi tapasztalatait és problémáit az érdekeltek bevonásával megvitatjuk. A szerzett tapasztalatokat, észrevételeket összegyűjtjük és eljuttatjuk a Művelődésügyi Minisztériumnak.
3. A munkahelyi testnevelés helyes megszervezése és megvalósítása igen nagy jelentőséggel bír az emberi szervezet munkaképességének megőrzése és fenntartása szempontjából. Ennek felismerése és elfogadása egyre szélesebb körben terjed el. Ebből kiindulva szükségesnek tartjuk az iskolai munkahelyi testnevelés bevezetésének lehetőségeit — az illetékes szervekkel közösen — megvizsgálni, megvitatni, és a vita eredményeként megállapított feladatokra javaslatot készíteni.

   A megvitatandó téma: Az iskolai munkahelyi testnevelés helyzete, időszerű problémái és az ezekből adódó feladatok.
4. A folyó tanévben bevezetésre került az általános iskolai testnevelési reformtanterv is. Megvalósítása csak akkor érheti el az iskolai testnevelés egyik igen fontos célját a testnevelés és sport megszerettetését, készséggé, szokássá fejlesztését, ha tantervi anyagban foglalt ismeretanyag közlése a tanterv szellemének megfelelő módszerekkel történik. Ennek megvalósítása érdekében javaslatot teszünk a Szakszervezet elnöksége útján az illetékes szerveknek, hogy a folyó tanév végén ebben a témakörben egy országos szakfelügyelői tanácskozást szervezzünk (két nap) az MTS, a TF, a TTT, a TTKI, az OTSI és a Tanárképző Főiskolák részvételével.

A Tagozat a munkatervi időszak alatt két ízben tart munkaértekezletet, ahol együttes megbeszélésre, a végzett munka megvitatására kerül sor.

A Központi Tagozat Vezetősége hangsúlyozta, hogy a munkaterv nem kötelezi a megyéket és a megyei jogú városokat ennek megvalósítására, minthogy a Központi Tagozat és az említettek között semmiféle alá- vagy fölérendeltségi viszony nincs. Mindemellett helyes lenne, ha a megyék és megyei jogú városok magukévá tennék egyik-másik vagy akár az összes munkatervi pontokat, mert hiszen ezek közös tanácskozás eredményeként alakultak ki.

Elsősorban fontos lenne az, hogy valamennyi megyében, ahol még nincs, megalakulna a szakszervezet mellett működő Testnevelési Tagozat.

A Központi Tagozat valamennyi tagja ezúton is sok sikert, jó munkát kíván a megyei és megyei jogú városok Testnevelési Tagozatának.

Jámbor Gyula
a tagozat titkára

KÖRPERERZIEHUNG

Heft 2/1965

László Kun: 20-jährige Entwicklung der Körperkultur unserer Volksdemokratie 33

Magda Gárdos: 20 Jahre Heilkörpererziehung in unseren Schulen 43

Zoltán Raffel: Mannschaftssportspiele in den Mittelschulen (II.) 45

Dr. József Bánfalvi: Wie kann die Berufsvorbildung der Schüler zur Verwirklichung der Zielsetzungen der Körpererziehung beitragen? 51

Sándor Varga: Über die Arbeit in den Sportzirkeln der Mittelschulen 55

Ferdinánd Tarnawa: Änderungen in den Spielregeln des Volleyballs 57

MITTEILUNGEN

Rechenschaftskonferenz der Fachberater in Debrecen (János Nyiri) 61

Gründung der Abteilung Körpererziehung in der Lehrergewerkschaft (Gyula Jámbor) 64

ОБУЧЕНИЕ ФИЗКУЛЬТУРЕ

№ 2 1965 г.

Ласло Кун: 20-илетнее развитие физической культуры нашей народной демократии 33

Магда Гардош: 20 лет лечебной физкультуры 43

Золтан Раффел: Командные спортивные игры в средних школах (II) 45

д-р Йожеф Банфальви: Как может помочь профессиональная подготовка учащихся осуществлению целевой установки физического воспитания? 51

Шандор Варга: О работе в спортивных кружках средних школ 55

Фердинанд Тарнава: Об изменений правил игри по волейболу 57

СООБЩЕНИЯ

Отчёт инспекторов в г. Дебрецен (Янош Нири) 61

Создание Отделения учителей физкультуры в нашем профсоюзе (Дюла Ямбор) 64

Ára: 2,40 Ft

Indexszám: 25 110